HENRICI GLA

REANI HELVETII, POETAE LAVREATI DE GEOGRAPHIA

Liber unus, ab ipso authore iam nouissimè recognitus.

PARISIIS

Apud Ioannem Lodoicum Tiletanum, ex aduerso Collegij Remensis.

1542.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

G
C
OVVE
v.2

Clarissimo Poloniæ

BARONI, D. IOANNI A LASKO, DECANO ET ADMI= nistratori Gnezneñ. &c. HENRI= CVS GLAREANVS S. D.

I

NTER DISCIPLINAS liberales, quæ citra controuersiam plurimum adferunt utilitatis uitæ mortalium, ornatißime uir, mea quidem sententia præcipuus locus debetur Geographiæ, non tantum ob id, quòd absque hac cæca est omnis ueterum authorum lectio, surda rerum gestarum narratio, uerum etiam quòd in publicis consultationibus, inq; dirimendis controuersijs, quoties de ditionis finibus ambigunt principes, uel fideli consilio, uel æquo iudicio iuuat ciuitatem. Nihilo secius interim & in priuatis actionibus plurimum adferens & commoditatis, & uoluptatis. Eóque priscis illis cæteræ disciplinæ disci solent, hæc etiam edisci: idque protinus à teneris, ut aiunt, unguiculis. Hoc igitur operæ suscepi, partim quòd uiderem fatali quadam calamitate, pessum ire quicquid est liberalium disciplinarum: partim quòd hæc ars sic est à superioribus prodita, ut uel difficultate uulgus deterreant, uel rerum confusione, lectorem, non institutum huius disciplinæ principijs ita circumagant, ut semper discat, perdiscat nunquam: ne quid interim loquar de ijs, qui tradiderunt, quod ipsi non intellexe=

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

runt. Nam ut Ptolemæi Geographia, summum huius negotij artificium, non conuenit rudibus, ita multum erroris est in elenchis adiectis. Strabo Homericæ Philosophiæ admirator, ac diligens rerum omnium indagator, Chorographiam nobis uerius quàm Geographiam tradidit. Ipsius Procli Sphæra nimis concisa est, & ad horizonta Græciæ non absque magna duorum circulorum confusione descripta.

Ioannis autem á sacro busto (ut uocant) tractatus, in uniuersum quidem á me non reijcitur: quæ tamen de parallelis, ac climatibus scripsit, planè mutila sunt, ut in opere nostro demonstrabimus. Stephanus indicem descripsit, cui fidere multum non ausim. Et nominum mutilatio apud eum multam inducit obscuritatem. Denique ex Plinio, Pomponióque Mela, quid fructus feret, qui non imbutus huius disciplinæ rudimentis accesserit? De Macrobio, cæterisque similibus, non habeo pronunciare quid sentiam: cum multi eorum, ut penè ueteres omnes, in terræ situ aberrarint. Quoniam autem iuxta Flaccum, cœpisse dimidium facti est, quo plures ad huius disciplinæ studium accenderemus, uiam aperuimus, ac semitam compendiariam commonstrauimus, quasique filum porreximus, quo citra errorem ex aliorum labyrinthis sese lector poßit explicare. Et si pateris, ut aliquid gloriosius de me ipso prædicem, quanquam arbitror hoc me uere posse dicere, sic in hoc libello me geßi, ut candidus lector confessurus sit, me nec temere, nec sine fructu lectorum, hanc post tot egregios scriptores suscepisse prouinciam. Cæterum ut hoc quicquid est lucubratiunculæ tuo nomini dicarem IOANNES Laskanæ gentis, imò totius regni Poloniæ præcipuum decus, partim in causa fuit, hortator magnus ille ERASMVS Roterodamus: quem ego uirum cum ipsius maxime merito, ut parentem coluerim semper, plurimique fecerim, tamen longe charior esse cœpit, postæquàm animaduerti quanti tu illum faceres: partim ut tuum desiderium saltem hoc pacto lenirem: partim ut huic opusculo te uel iudicẽ præberes, uel protectorẽ: Postremo, ut iuuẽtus tuo exẽplo prouocata, libẽtius hasce disciplinas amplecteretur

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

quas omnes tu ista ætate, ista nobilitate, tanto studio, & amplexus es, & absoluisti. Nimirum non incassum præluxit tibi Reuerend. in Christo Pater D. Ioannes à Lasko, patruus tuus, Archiepiscopus totius regni Poloniæ, ac ipsius uictoriosissimi, illustrissimique SIGISMVNDI Regis oculus. Cuius Præsulis animi dotes cùm recensere audimus, cùm uitam eius innocentem, ac uerè Christianam, non multum desyderare uidemur ueterum Episcoporum exemplum, nascentisque Ecclesiæ lumina. Sed laudum iamdudum sat est. Glareanum nosti, quàm ingenue dicat quæ animo sentit, minimèque aliud in pectore, aliud in lingua habeat. Vale literarum unicum decus ac præsidium. Basileæ ex Collegio nostro. Anno à natali Christi,

M. D. XXIX.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

HENRICI GLAREANI HELVETII, POETAE LAVREATI DE GEOGRAphia Liber.

DE GEOMETRIAE PRINCIPIIS AD SPHAERAE ASTRONOMICAE NOTItiam necessarijs, Cap. I.

IGVRA est quæ termino, uel terminis clauditur. Termino, ut Circulus: terminis, ut reliquæ figuræ. Terminus est cuiusque rei finis.

F Figura plana est, cuius medium neque subsultat, neque ab extremis egreditur.

Circulus est figura plana, una quidem circunductaⁿ linea contenta, in cuius medio punctus est, à quo omnes rectæ lineæ, ad circunductam lineam eiectæ, sibi inuicem sunt æquales.

Circunferentia est linea, quæ circulum continet, ad quam lineæ rectæ, ac sibi inuicem æquales educuntur. Hæc autem & ambitus, & circuitus, curuaturáque & nonnunquam, licet ἀκυρῶς, circulus à Latinis dicitur, Grecis uero περιφέρεια.

Centrum circuli, est punctus ille, à quo omnes lineæ rectæ, ad ambitum circuli eiectæ, inuicem sunt æquales.

Linea recta est, quæ ex æquo sua puncta interiacet: uel breuissima à puncto ad punctum extensio, ut hic, a.

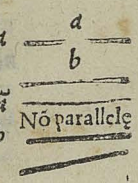

Lineæ Parallelæ æque distantes sunt, ita, ut si in infinitum protrahãtur nunquam concurrãt. Quales sunt quæ fiunt à rotis curruũ, ut hic, b

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Diametrus circuli, est quæuis linea recta per centrum circuli transiens, utrinque ad circunferentiam circuli pertingens. Hæc linea latine dimetiens dicitur.

Dimidius circulus est figura plana, diametro circuli, & medietate peripheriæ contenta.

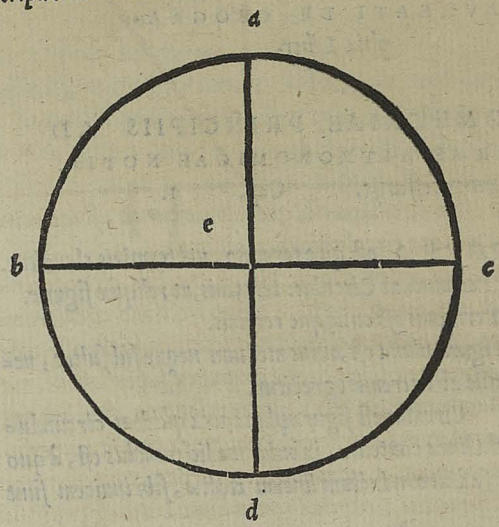

Exemplum harum definitionum, a b d c e, tota superficies circulus est. a b d c circunferentia, b c, uel a d diametrus. e, punctus centri circuli est. a b c dimidius circulus. e b, e a, e c, e d, lineæ à centro ductæ inuicem æquales. a b e, quarta circuli pars, qui & quadrans dicitur.

Angulus fit ex duarum linearum mutuo contactu. Est enim figuræ particula, à lineæ contactu in amplitudinem surgens.

Angulus rectus est, qui ex linea super lineam cadente, & utrinque altrinsecus duos inuicem æquales angulos faciente, causatur.

Obtusus angulus est, qui recto maior. Acutus, qui recto minor.

Angulus rectilineus est, qui ex rectis lineis causatur: aut quem lineæ rectæ continent.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Exemplum, a d b, & a d c anguli recti. b d e, angulus obtusus & recto maior. e d c angulus acutus & recto minor.

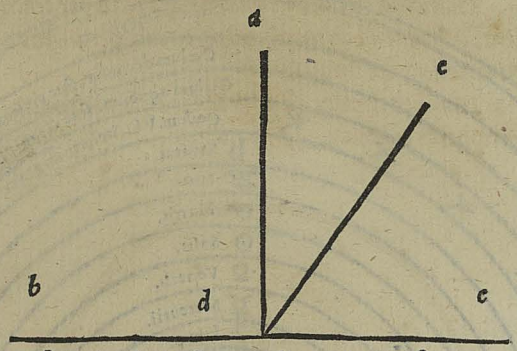

Angulus curuus, siue circularis est, quem lineæ curuæ, siue circulares causant, ut in sectione circulorum fieri uidemus.

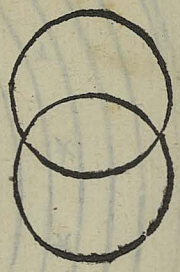

Angulus sphæralis est, quem duo circuli sphæræ suis circunferentijs continent, quales in quouis globo fiunt ex intersectione circulorum.

Aristoteles sexto Physicorum ostendit neque lineam fieri posse expunctis, neque superficiem ex lineis, neque corpus ex superficiebus. Mathematici tamen imaginantur ex fluxu puncti in longum, fieri lineam. Item ex fluxu lineæ in latum, superficiem. Denique ex transitu superficiei, cum uelut desidere ipsam imaginamur, fieri corpus. Sunt enim tres dimensiones in Mathematicis, Longitudo, ut in linea: Latitudo, ut in superficie: Profunditas siue craßities, ut in corporibus.

DE PRECIPVIS PARTIBVS TOTIVS MVNDI. CAPVT II.

SCciendum primũ, uniuersum mundũ rotundũ esse, ac omnes principales eius partes, quarũ sunt secundũ uulgatã diuisionẽ, quindecim, ubi superius corpus perpetuo circũdat inferius omni ex parte penè sicut tunicæ superiores in cæpis circũdant inferiores. Est aũt infimũ terra, quæ grauitate sua pressa, ad cẽtrum immota recũbit. Deinde alia hoc ordine ascendẽdo, Aqua, Aër, Ignis, Sphæra lunæ, Mercurij Veneris, Solis, Martis, Iouis, Saturni, Cœlum stellatum, quæ & octaua

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

HEN. GLAREANI

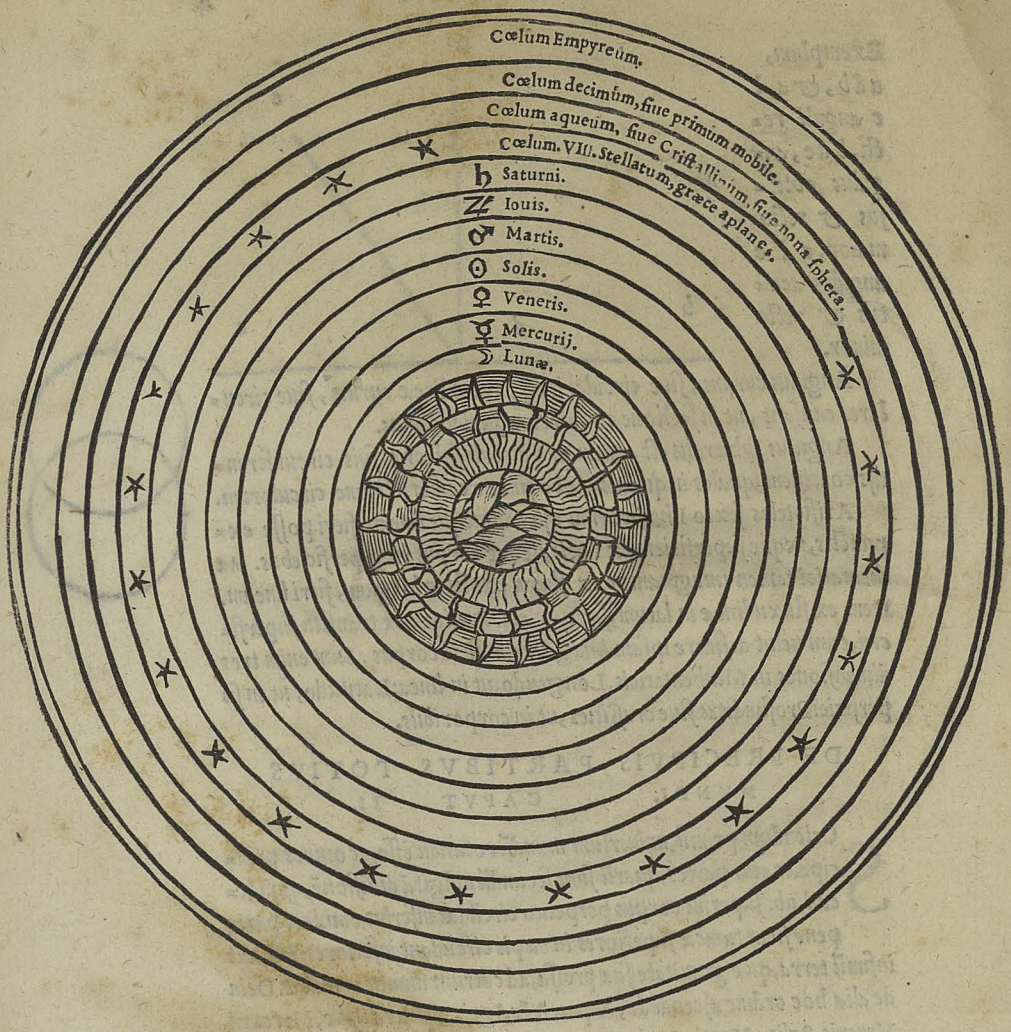

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

sphæra dicitur, & ἀπλανὴς à Græcis. In ea sunt omnes stellæ, exceptis septem planetis. Nona sphæra quæ stellis omnibus caret. Decima quæ & primum mobile, & ipsa absque stellis est. Vndecima, quod cœlum Empyreum à Theologis nominatur. Totus itaque mundus ex quatuor elementis est parte corruptibili, & undecim cœlis parte incorruptibili. Est autem hæc diuisio secundum substantiam.

DE MOTIBVS CORPORVM TOTIVS uniuersi. Cap. III.

OMne corpus mouetur uel sursum, ut leuia, ignis atque aër: uel deorsum, ut grauia, terra & aqua: uel secundum circulum, ut cœlestia corpora. Motus sursum uocatur motus à medio id est, centro terræ. Motus deorsum, ad medium: quia ad centrũ terræ. Motus circularis autem dicitur motus circa medium, id est, centrum. Motus igitur sursum & deorsum non in infinitum sunt, sed usque ad sphæram lunæ, ac centrum terræ. Ergo antipodes non minus quàm nos, ad centrum terræ natura tendunt. Recte quoque à Poëta dictum est, Cœlum undique sursum.

Decima sphæra, quæ & primum mobile, unico mouetur motu, ab oriente in occidentem, super polos mundi, & æquinoctialem. Hic motus omnium notißimus est, circulumq; totum absoluit intra 24 horas. Hic etiam omnia corpora inferiora secum rapit. Quanto igitur corpora ab ea sphæra plus distant, tanto tardius mouentur eo motu: quod potißimum apparet in luna. Hæc enim intra 28 fermè dies totam circuitionem perdit, quòd motum eius sphæræ assequi non potest. Porrò hic motus simplex est, & uniformis, & regularis.

Sequitur nona sphæra, quæ duos habet motus. Vnum superioris sphæræ, de quo iam dictum est. Alterum ex se, & ex sua natura, ab occasu ad ortum super eclipticam lineam, & polos zodiaci. Multi illum uocant, motum defectionis, propterea quòd omnes inferiores sphæræ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

deficiunt à perfectione primi mobilis.

Octaua sphæra tribus mouetur motibus, decimæ sphæræ, nonæ sphæræ, & suo proprio motu, qui est à Septentrione in Meridiem, superq; principia Arietis & Libræ. Et uocatur motus trepidationis. Hanc sphæram omnis antiquitas credidit primam esse, nec aliam super eam. Verum neoterici, duas alias inuenerunt, persuasi rationibus quibusdam, quas non piguit adscribere, ut si quid utilitatis ex ijs haberi poßit, non desint studiosis. Itaque notandum, quòd omne corpus, uel est simplex, ut quatuor elementa & cœlum: uel mixtum, ut alia omnia. Item per se mouetur, quod ab interna natura habet, cur sic moueatur, ut lapis deorsum: per accidens uero, quod ab externo aliquo mouetur, ut lapis sursum per iacientis uim mouetur.

Sunt autem hypotheses, siue à Physicis postulata.

Cuiusuis corporis simplicis unicus est motus per se. Item, Omne corpus, quod pluribus mouetur motibus, unum per se habet, alios per accidens. Item superior sphæra mouet inferiorem, non autem contra.

Item, stellæ mouentur ad motum sphæræ, quemadmodum clauus ad motum rotæ. Est enim stella densior sui orbis pars, ait Aristoteles libro secundo de cœlo & mundo. Experimento autẽ constat, octauam sphæram tribus moueri motibus. Necesse igitur est duo supra eam esse corpora. Et quanuis ea uisui subiecta non sint, rationibus tamen efficacibus illic esse demonstrantur. Sunt autem hi tres motus: primus, decimæ sphæræ, secundus nonæ, tertius ipsius octauæ, ab septentrione in meridiem, super principia Arietis & Libræ, ut iam dictum est. At hæc pluribus, quàm oportuit egimus, potißimum tamen hac de causa, quòd postea in circulorum descriptionibus, motus primi mobilis frequens introducitur. Cuius uero sphæræ sit, certo definire, nostrum negocium ut nõ multum iuuat, ita haud magnopere impedit etiam si ignoretur. Idem sentio de longa ac operosa tractatione Planetarum, ac eorũ motu, quippe quæ ad hanc nostram scientiam nõ exigantur. Geographus enim ab

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Astrologo excussa, ac recte demonstrata, tanquam hypotheses accipit. Qua de re oppido quàm pulchre ac copiose Strabo lib. 2. disseruit. Sat erit nobis, qui epitomen scribimus, de sphæræ rudimentis iuuentutem admonuisse, ac qua poterimus facilitate duxisse. Debent itaque eius rei nouitij auditores, perpetuo in memoria habere quatuor mundi plagas, orientem occidentémque solem, Meridiem & Septentrionem, ut quorsum quæuis regio uergat, intelligant.

QVID SPHAERA, AXIS, POLI, QVAE polorum nomina. Cap. IIII.

SPhæra est (ut ait Euclides libro II. Elementorum) quando semicirculi manente dimetiente, circunductus semicirculus in seipsum rursus reuoluitur, unde incepit circumassumpta figura. Hæc definitio causalis est & imaginaria, ut plæræque sunt Mathematicorum. Imaginantur enim Mathematici ex infinitis superficiebus fieri corpus.

Exemplum. Sit semicirculus a b c. eius dimetiens immobilis, a c. quod si circumagatur semicirculus ille, sphæram fieri intelligimus:

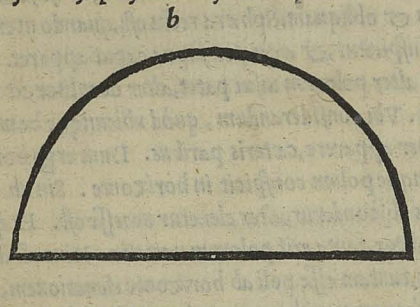

Theodosius autem in libro de sphæris ita ait, Sphæra est solida & corporea figura, una quidem conuexa superficie contenta, in cuius medio punctus est, à quo omnes rectæ lineæ ad circunferẽtiam eductæ, inuicem sunt æquales. Et hæc definitio propria est, naturam sphæræ ad amußim exprimens.

Axis sphæræ, est linea recta, per centrum sphæræ acta, circunferen-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

tiæ ambas extremitates attingens, circa quam sphæra uoluitur, quemadmodum rota circa axem.

Poli, qui & cardines & uertices dicuntur, sunt puncta axem terminãtia. Omnis enim linea duobus finitur punctis. Poli itaque duo sunt. Alter qui nobis in Europa, & maiore parte Asiæ habitantibus, perpetuo apparet. Hic & Arcticus dicitur, & Borealis, & Aquilonicus, ac septentrionalis. Alter oppositus huic, qui Antarcticus dicitur, & Noticus, siue meridionalis. Is à nobis nunquam uidetur, sed ab antipodibus, quos esse certo constat.

QVO PACTO SPHAERA DIVIDATVR, quid recta, quid obliqua sphæra. Cap. V.

SI, ut supra diximus, sphæra in æthera, & elementorum corpora diuidi intelligitur, erit secundum substantiam diuisio. Quemadmodum si animal in hominem, equum, leonem, reliquásque eius species diuidas. Altera uero eius diuisio est secundum accidens, in rectam & obliquam. Sphæra recta est, quando uterque polus in horizõte conspicitur, & æquator supra caput apparet. Sphæra obliqua est, dum alter polorum uisui patet, alter occulitur, ut nobis in Europa degẽtibus. Vbi considerandum, quòd ubicunque homo sit, mẹdium cœli illi semper apparere, cæteris paribus. Dum ergo homo sub æquatore est, utrunque polum conspicit in horizonte. Sin ab æquatore cedet, alter polus abscondatur, alter eleuetur necesse est. Et quantum ab æquatore disceditur, tanta erit polorum uariatio. Hinc est dictum apud Geographos, tantam esse poli ab horizonte eleuationem, quantum punctus uerticis (quem zenith uocant) ab æquatore semotus fuerit. Exemplũ sphæræ rectæ. a b c, media sphæra & recta. b d, æquatoris dimidietas. a c, poli in horizonte. a d c, axis sphæræ, siue rectus horizon.

Exemplum sphæræ obliquæ. a b c d, media sphæra & obliqua. b e, dimidium æquatoris. c, polus. c e, dimidius axis. a e d, horizon obliquus, ut est in nostra sphæra.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sphæræ rectæ exemplum.

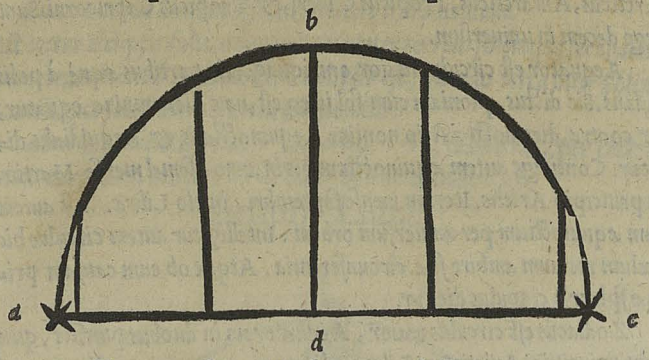

Exemplum Sphæræ obliquæ.

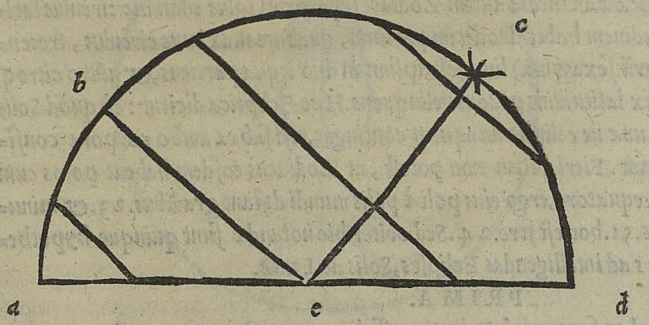

DE DECEM CIRCVLIS QVOS IN COELO *Astrologi imagnantur.* Cap. VI.

Circuli in sphæra sunt duplices: Alij sunt maiores, qui sphæram in duo æqua diuidunt: Alij sunt minores, qui non in duo æqua, sed in maius & minus sphæram secernunt. Circulorum maiorum sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solsti=

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

tiorum, Meridianus, & Horizon. Minorum circulorum sunt quatuor, Arcticus, Antarcticus, Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni. Sunt ergo decem in uniuersum.

Aequator est circulus maior, omniquaq; suis partibus æquè à polis distans. Sic dictus, quoniam cum sol in eo est, nox diei omnino æquatur, & contra, dies nocti. Alio nomine Aequinoctialis & Aequidialis dicitur. Contingit autem æquinoctium bis in anno, semel mense Martio, in principio Arietis. Iterum mense septembri, initio Libræ. Est autem tum æquinoctium per uniuersum orbem. Intelligitur autem circulus hic cœlum medium ambire sua circunferentia. Atque ob eam causam primæ sphæræ cingulus dicitur.

Zodiacus est circulus maior, Aequatorem in duobus punctis, quæ sunt principia Arietis & Libræ, dirimens, cuius una medietatum ad Septentrionem, altera uero ad Austrum uergit. Latini eum signiferum uocant. In media autem Zodiaci superficie (solus enim hic circulus latitudinem habet duodecim partium, qualium maximus circulus, trecentarũ sexaginta) linea est, ipsum in duo æqua partiens, & ultro citroq; sex latitudinis gradus relinquens. Hæc Ecliptica dicitur: eò quòd Solis Lunæ ue eclipsis nunquam contingat, nisi sub ea ambo corpora consistant. Fieri autem non potest, ut Zodiacus eosdem habeat polos cum Aequatore, ergo eius poli à polis mundi distant gradibus. 23. & minutis. 51. hoc est ferè. 24. Sed obiter hic notandæ sunt quinque hypotheses ad intelligendas Eclipses, Solis ac Lunæ.

PRIMA.

Solem semper sub Ecliptica esse linea, non etiam cæteros planetas.

SECVNDA.

Lunam non habere per se lumen, sed à Sole accipere.

TERTIA.

Terram esse longe maiorem Luna.

QVARTA.

Non fieri Eclipsim nisi secundum diametrum.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

QVINTA.

Lunæ corpus densum esse, & minime translucidum.

Est igitur Eclipsis solis, quando Luna inter terram solémque secundum diametrum locatur. Lunæ uerò Eclipsis est, quando terra inter Solem Lunámque secundum diametrum ponitur.

a b c d, Linea ecliptica. e, terra. b d, diametrus, per centra trium corporum means. d, Sol. b, Luna. umbra, e b.

Eclipsis Lunæ.

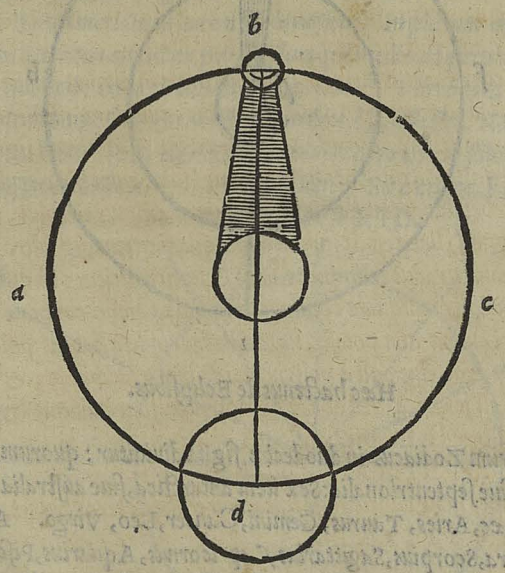

Eclipsis Lunæ potest esse uniuersalis, Solis uero minime.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Eclipsis Solis.

f g h i, Solis sphæra sub ecliptica: m luna, l terra, umbra m l

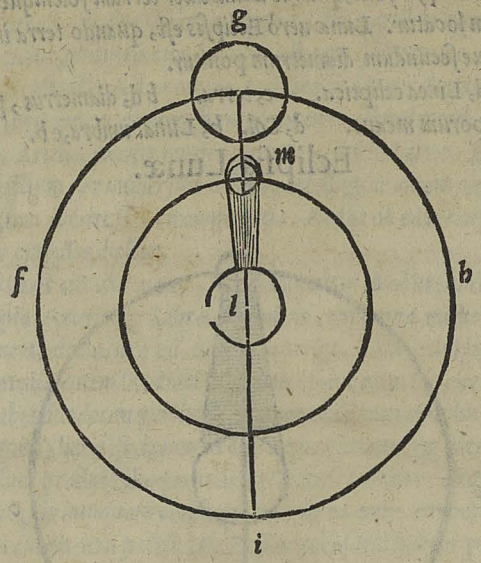

Hæc hactenus de Eclipsibus.

Cæterum Zodiacus in duodecim signa diuiditur: quorum sex sunt arctica, siue septentrionalia: Sex item antarctica, siue australia. Arctica sunt hæc, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo. Australia hæc, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.

Coluri in sphæra, duo sunt circuli maiores, qui ad angulos rectos & sphærales se intersecant, diuiduntq; quadrantes zodiaci & æquatoris. Sic dicti, quòd Græci κολοῦρα mutila uocãt & imperfecta, quemadmodum sunt coluri in cœlo. Apparent enim dimidiati supra horizontem.

Colurus solstitiorum, est circulus maior per principia Cancri, &

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Capricorni, per polos Eclipticæ, pariter & polos mundi transiens. Hic & declinationum circulus dicitur.

Colurus æquinoctiorum itidem circulus maior est, per principia Arietis & Libræ, pariter ac polos mundi transiens.

Meridianus est circulus maior, per punctum uerticis & polos mundi transiens. Est autem punctus uerticis, qui rect è supra rem ipsam ponitur, uelut in perpendiculo uidemus. Hic etiam zenith uulgo dicitur, ac oppositus ei punctus Nadir. Nos non incommode (opinor) punctum pedum appellare possumus.

Linea meridiana autem sic inuenitur. In planum cum horizonte æque iacentem circulum pinge, stilumq; è medio ad perpendiculum erige, qui umbram in circuli planiciem iaciat. Porrò tum consideranda est ascendentis solis & occidentis umbra à stilo facta. Nam ubi ea breuissima fuerit, scias meridianum deducendum esse à stilo in extremum breuissimæ umbræ. Exemplum: Sit c oriens, b occidens.

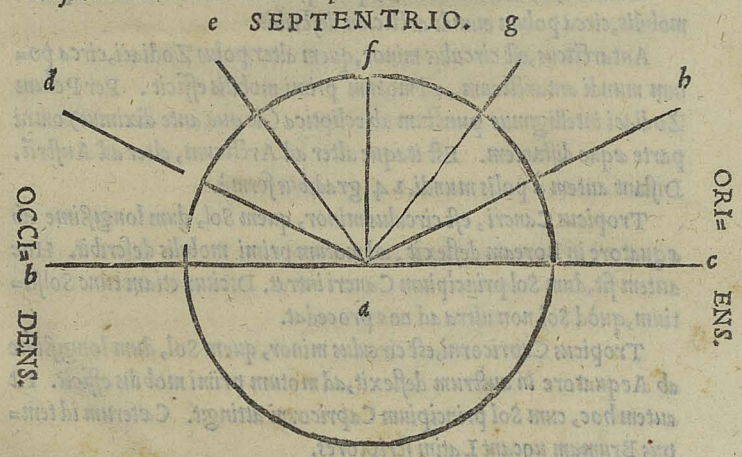

a stilus erectus. umbra ab oriente in occidentem iacta maxima, a b breuior a d, & adhuc breuior a e, breuissima autem a f in septẽtrionem ia=

C

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ctu. Nam sequentes umbræ in ortum a g, a h, & a c, ita crescunt ordine, ut priores decreuerunt. Est igitur a f linea meridiana.

In horologijs nostræ ætatis, lingula illa tremula, quæ circunuoluitur, lineam meridianam ostendit, quanquam non prorsus ad amußim. Neque enim eodem meridiano nobiscum, inuenitur lapis ille, sed aliquanto magis orientali. Ac eius auriculæ Septentrionem, tinctæ magnete, qui in ijs regionibus reperitur, ostendunt.

Horizon, quem finitorem quoque dicunt, est circulus maior, superius hemisphærium ab inferiore diuidens. Estq; is, in quem sub dio consistentium, circumducentiumq; oculos, uidetur obtutus deficere, qui & partem cœli uisam, à non uisa dirimit. Diuersarum autem regionum uarius est horizon, & omnium horizontium capitis uertex, polus dicitur. Nam tale punctum omniquaque ab finitore, atq; ipso horizonte æque distat. Hactenus de circulis maioribus.

Arcticus, circulus minor est, quem polus Zodiaci ad motum primi mobilis, circa polum mundi arcticum describit.

Antarcticus, est circulus minor, quem alter polus Zodiaci, circa polum mundi antarcticum, ad motum primi mobilis efficit. Per Polum Zodiaci intelligimus punctum ab ecliptica (de qua ante diximus) omni parte æque distantem. Est itaque alter ad Arcticum, alter ad Austrũ. Distant autem à polis mundi. 24. gradibus fermè.

Tropicus Cancri, est circulus minor, quem Sol, dum longißime ab æquatore in Boream deflexit, ad motum primi mobilis describit. Hoc autem fit, dum Sol principium Cancri intrat. Dicitur etiam tunc Solstitium, quòd Sol non ultra ad nos procedat.

Tropicus Capricorni, est circulus minor, quem Sol, dum longißime ab Aequatore in austrum deflexit, ad motum primi mobilis efficit. Fit autem hoc, cum Sol principium Capricorni attingit. Cæterum id tempus Brumam uocant Latini scriptores.

Declinatio Solis est, dum ab Aequatore ad Tropicos Sol discedit. Arcus uero Coluri, interceptus à Tropico & Aequatore, distantiam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

eius habet, quæ est. 24. graduum fermè. Tantum enim etiam Tropici ab æquatore distant, & poli Zodiaci à polis mundi, ut iam dictum est.

Ascensio declinationi contrario modo intelligtur, dum Sol à Tropicis Aequatori appropinquat, quanquam sensibile iudicium dicit Solem ascendere, dum ad Tropicum Cancri descendit: descendere uero, dũ à Cancro ad Aequatorem cedit, cum potius tamen ascendat.

DE COMPOSITIONE MATERIALIS SPHAERAE, ATQVE INIBI DE Circulorum Theoria, Cap. VII.

SPhæram materialem si quis componere uelit, hoc modo agat. Primum Coluros extruat, qui ad angulos rectos sphæralésque se intersecent. His, si ita uidebitur, axem aptet. Dein æquatorem cum ambobus Tropicis, sed Aequatorem in medio, Tropicos ab Aequatore distantes. 23. gradibus, &. 51. minutis, hoc est quod nunc toties diximus 24. gradibus fermè. Sed notandum, primum circulis per quadrantes diuisis, ipsorum quidem quadrantum esse nonagenos gradus. Quare secundum eam theoriam, oportet reliqua spatia diuidere in circulis. Exempli gratia. Quadrans ita diuiditur, Primo in tres æquas partes: & hæ deinde rursus in ternas alias: Denique hæ singulæ in denas. Atque ita in quouis quadrante. 90. gradus emergunt. His ita habitis, facile est reliqua uel demere, uel addere. Nam unica hac distantia seruata. 24. fermè graduum, spacia in sphæra facile noscuntur. Tot enim gradibus distant Tropici ab Aequatore, atq; Arctici à suis polis: & Zodiacus ab altero Tropico ad alterum ita ponitur, ut ecliptica ambos contingat, scindat autem Aequatorem super Coluro Aequinoctiorum, appropinquet uero polis super Coluro solstitiorũ. Postremo Meridianus & Horizon aptentur secundum ipsorum descriptionem, & parata est sphæra, quantum Geographico negocio usui est.

Integrum est res tota, aut rei pars, quæ sexagenaria diuisione non

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

prouenit. Minutum est sexagesima pars integri. Secundum est sexagesima pars Minuti. Tertium, sexagesima pars Secundi: atque ita deinceps secundum multitudinem unitate crescentem. Exemplum in circulis, Zodiacus diuiditur in 4 æquas portiones, quos quadrantes uocamus, Quadrans in tria signa, Signum in. 30. gradus, Gradus in 60 minuta, Minutum in 68. secunda, secundum in 60. tertia, &c.

Exemplum in tempore. Dies naturalis in. 24. horas diuiditur. Hora in. 60. minuta, Minutum in. 60. secunda, Secundum in. 60. tertia, & sic deinceps. Colligtur ergo quæ minuta præcedũt, esse integra: quæ uero sequuntur, esse partes integri.

QVID PER ELEVATIONEM POLI INTELLIGATVR. CAPVT VIII.

Porrò firmis rationibus demonstratum est ab Astrologis, ubicunque locorum homo fuerit, medium cœli illi semper apparere. Hoc autem animaduertendum, in singulis regionibus singulos esse horizontes. Denique illud etiam operæ precium est notare, si homo sub æquatore fuerit, illi apparere utrũq; polum in horizonte: Sin ab æquatore cesserit polos uersus, alterum polorum eleuari, alterũ deprimi inuisibilemq; reddi. Atq; ut res clarior sit, exemplo hoc demonstrandum est. Cede ab æquatore septentrionem uersus uno gradu, polus Arcticus uno gradu leuabitur, Antarcticus deprimetur, uerticis punctus, pedumq; itidem uno gradu cedent. Item si ab æquatore ad Tropicũ usq; Cancri iueris, leuatus est polus Arcticus. 24. gradibus fermè, totidem Antarcticus depressus gradibus, tot etiã cessit punctus oppositus uerticali puncto, ac sic deinceps, donec sub ipsum polum concesseris. Quatuor itaq; hæc puncta, magnam huic negocio lucem adferũt, quare diligenter consideranda sunt. Colligtur ex his, idem esse si dicas, polus noster. 50. gradibus leuatur nobis: Siue, polus noster ab horizonte. 50. gradibus distat: Siue, zenith nostrum ab æquatore. 50. gradibus abest.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Est autem hæc huius rei demonstratio.

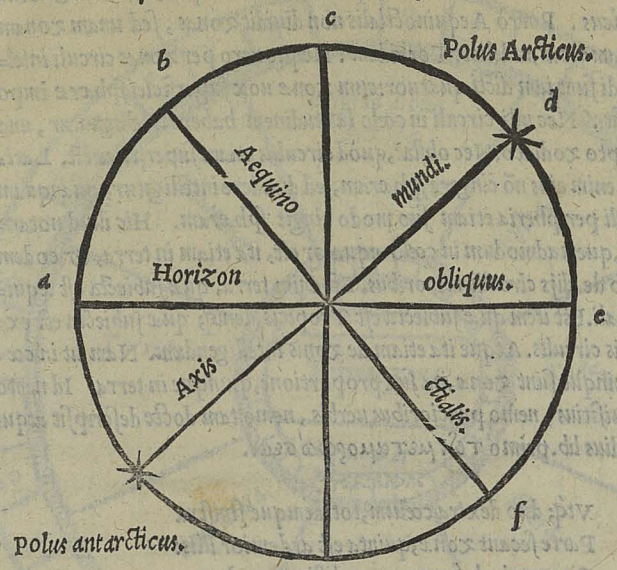

Sit Colurus nostro Meridiano iunctus, a b f. horizon a e, zenith eius c. æquator b f. Polus mundi arcticus, d. erit c e, quarta circuli pars, & b d similiter. Probatio, quia sunt quadrantes à polis ad suos circulos. Sunt autem quadrantes circulorum maiorum omnes æquales. Porrò c d, communis arcus est duorum quadrantum c e, & d b. Ipso igitur dempto, reliqua erunt æqualia, uidelicet b c, distantia zenith ab æquatore, & d e eleuatio poli supra horizonta. Probatio. Si ab æqualibus æqualia demas, remanentia erunt æqualia.

DE QVINQVE ZONIS. Cap. IX.

ZOna est spacium de superficie cœli, ac eadem quidem proportione terræ, inter duos circulos minores comprehensum. Sunt

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

autem circuli diuidentes zonas quatuor, duo Tropici, Arcticus & Antarcticus. Porrò Aequinoctialis non diuidit zonas, sed unam zonam mediam secat, uidelicet Torridam. Neque uero per zonas circuli intelligendi sunt iam dicti quatuor: cum zonæ uox superficiei sphæræ imposita sit. Nec ulli circuli in cœlo latitudinem habere intelligantur, uno excepto zodiaco. Nec obstat, quòd circulus etiam superficies est. Latitudo enim eius nõ cingere sphæram, sed diuidere intelligitur, quanquam circuli peripheria etiam suo modo cingit sphæram. Hic illud notandum, quemadmodum in cœlo æquator est, ita etiam in terra, & eodem modo de alijs circulis minoribus. Est enim terra, quæ subiecta est æquinoctiali. Est item quæ subiecta est Tropicis, deniq; quæ subiecta est extremis circulis. Atque ita etiam de zonis intelligendum. Nam ut in cœlo quinque sunt zonæ, ita sua proportione, quinque in terra. Id nemo exquisitius, nemo paucioribus uerbis, nemo tam docte descripsit atque Ouidius lib. primo τῶν μεταμορφώσεων.

Vtq; duo dextra cœlum, totidémque sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei, totidémque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:
Nix tegit alta duas, totidem inter utranque locauit,
Temperiémque dedit mixta cum frigore flamma.

Latitudo zonarum facile habetur, si quis sciat distantiam quinque circulorum. Nam. 24. fermè gradus totum negocium uersant.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

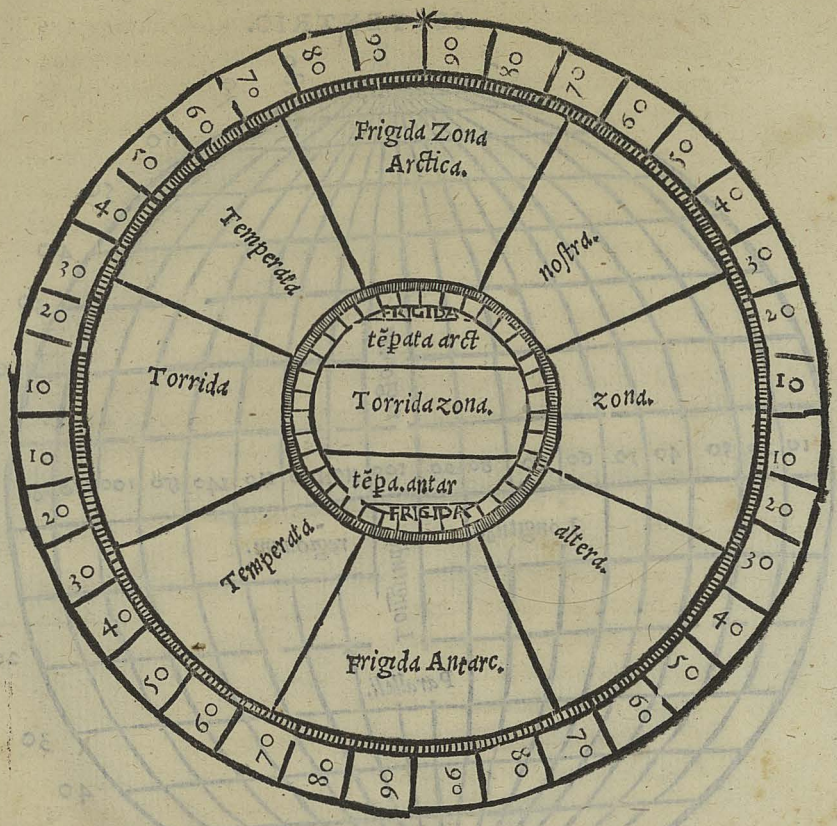

DE PARALLELIS, AC GNOMONVM RATIONE. Cap. X.

Dvplices sunt in sphæra paralleli. Alij enim distinguunt gradus latitudinum, & illi pinguntur in mappa, nõnunquam qui=

Fondo librário antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

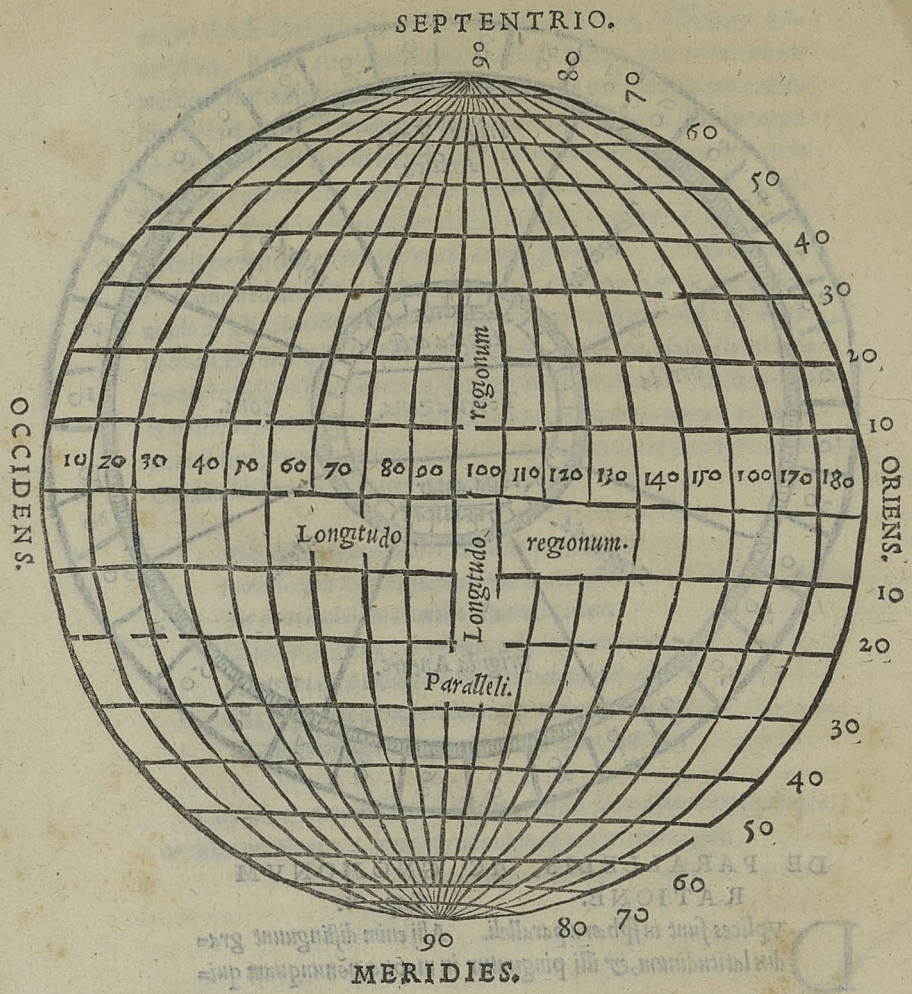

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

nis gradibus, nonnunquam denis distantes, numerando ab æquatore' polos uersus. Alij distinguunt differentias horarum diei artificialis. Nam quo magis ab æquatore disceditur, tanto maior uariatio accidit horarum. Hi autem paralleli non pinguntur in mappullam, uerum margani-bus adponuntur. Intelliguntur tamen per totam terram ab oriente in occidentem, ac de his nunc tractabimus. Vt autem intelligatur qua ratione positi sint, hæc prænotanda duximus, Quod longitudo regionum sumitur ab ortu in occasum, Latitudo uero à septentrione in austrum. Porrò latitudinem disterminant paralleli, mensurant meridiani. Longitudinem uero distinguunt meridiani, mensurant paralleli. Cum autem omnes meridiani in polo conuenant, omnes sibi inuicem sunt æquales: sunt enim maiores circuli. Paralleli uero, cum non habeant ubi concurrant (quippe sic non essent paralleli) necessum habent, ut alius alio sit maior, omnium uero maximus æquator, & ipsi à meridianis inæqualibus arcubus intersecantur: quorum arcuum proportio sciri non potest, nisi ex totius circuli proportione ad maximum. Præterea notandum, sub æquatore habitantibus, semper esse diem nocti æqualem, duodenarum uidelicet horarum. Cuius causa est, quod horizon eorum omnes parallelos, quos sol describit, medios secat, ad angulos rectos & sphærales, æqualésque arcus supra atque infra horizonta relinquit. Verum quo magis ab æquatore disceditur, tanto maiorem esse horarum uariationem, noctisque & diei. Ergo ubi horarum uariatio est ab Aequatoris æqualitate uno quadrante, ibi aliquis nouus parallelus ab oriente in occidentem à Ptolemæo descriptus est, usque in eum, qui per medium Hyberniæ, ubi propter sphæræ præcipitem coartationem, non quadrantibus proceditur, sed medietatibus, & paulo post totis horis. Est autem hæc subiecta descriptio ex Ptolemæi libro πρὸς τῆς μεγάλης γραμματείας.

D

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

	Numerus parallelorum.	Horæ cum partibus.	Eleuatio poli, siue elongatio parallelorum ab Aequatore.				Loca per quæ scribuntur paralleli.	Climata.
Polus * Arcticus.	39	Medius annus	90	90			Per mare glaciale	XIX
Periscij Septem.	38	Menses quinque	84	75			Per mare glaciale	
	37	Menses quatuor	78 $\frac{1}{3}$	60 Gradus Tropici ex utraque parte			Per mare glaciale	XVIII
	36	Menses tres	73 $\frac{1}{3}$	45 puncti maximæ eleuationis supra			Per Pilappos	
	35	Menses duo	69 $\frac{1}{2}$	30 horizonta latitudi.			Per mediam Islandiam	XVII
	34	Mensis unus.	67 $\frac{1}{2}$	15			Per Gotthiam	
	33	24	66 $\frac{1}{6}$	Periscion primus.i. umbras circundu=			Per Gotthiam	XVI
Circulus Arcticus.	32	23	66	(centium.			Per Gotthiam.	
	31	22	65 $\frac{1}{2}$				Per extrema Scythiæ.	XV
	30	21	64 $\frac{1}{2}$				Per Scythiam.	
	29	20	63				Per Thylen.	XIIII
	28	19 $\frac{1}{2}$	62				Per Ebudas insulas.	
	27	19	61				Per septen. Hyberniæ	XIII
	26	18 $\frac{1}{2}$	59 $\frac{1}{2}$	Hic umbrarum rationes deficiunt.			Per medium Hyberniæ.	
Heteroscij sex uiguti	25	18	58	40 $\frac{2}{3}$	96	419 $\frac{1}{12}$	Per australes part. Hyb.	XII
	24	17 $\frac{1}{24}$	57	39 $\frac{1}{2}$	92 $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	372 $\frac{2}{3}$	Per Camolodunum Britan.	
	23	17 $\frac{1}{2}$	56	37 $\frac{2}{3}$	88 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	335 $\frac{1}{4}$	Per mediam Britaniam.	XI
	22	17 $\frac{1}{4}$	55	36 $\frac{1}{4}$	85 $\frac{1}{3}$	304 $\frac{1}{2}$	Per Bullæum Britanniæ.	
	21	17	54.1.minut.	34 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	82 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{12}$	278 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	Per Tanaïs ostia.	X
	20	16 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	52.50.minut.	33 $\frac{1}{2}$	79 $\frac{1}{12}$	253 $\frac{1}{6}$	Per Rheni ostia	
	19	16 $\frac{1}{2}$	51 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	31 $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	75 $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	229 $\frac{2}{3}$	Per Agrippinam coloniam.	IX
	18	16 $\frac{1}{4}$	50 $\frac{1}{4}$	29 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	71 $\frac{2}{3}$	210 $\frac{1}{3}$	Per mediam Mœotim.	
	17	16	48.32.minut.	27 $\frac{1}{2}$	67 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	188 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{12}$	Per Borysthenis ostia.	VIII
	16	15 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	46.51.minut.	25 $\frac{1}{2}$	63 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	174 $\frac{1}{6}$	Per fontes Istri.	
	15	15 $\frac{1}{2}$	45.1.minut.	23 $\frac{1}{4}$	60	155 $\frac{1}{12}$	Per medium pontũ Euxinũ.	VII
	14	15 $\frac{1}{4}$	43 $\frac{1}{4}$	20 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	55 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	144 $\frac{1}{4}$	Per Maßiliam.	
	13	15	40.56.minut.	18 $\frac{1}{2}$	52 $\frac{1}{2}$	127 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	Per Hellespontum	VI
	12	14 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	38 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{12}$	15 $\frac{2}{3}$	47 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	114 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	Per Smyrnam.	
	11	14 $\frac{1}{2}$	36	12 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	43 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{12}$	103 $\frac{1}{3}$	Per Rhodum	V
	10	14 $\frac{1}{4}$	33.18.minut.	10	39 $\frac{1}{2}$	93 $\frac{1}{12}$	Per mediam Phœniceam.	
	9	14	30.22.minut.	6 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	35 $\frac{1}{21}$	83 $\frac{1}{4}$	Per inferiora Aegypti.	IIII
	8	13 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	27.40.minut.	3 $\frac{1}{2}$	31 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	54 $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{2}$ al.	Per Ptolemaida Thebaid.	
	7	13 $\frac{1}{2}$	23.51.minu.20.sec.	0	27 $\frac{1}{2}$	65 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	Per Syenen,	III
Tropicus Cancri.	6	13 $\frac{1}{4}$	20.14.minut.	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	22 $\frac{1}{3}$	58 $\frac{2}{3}$	Per Napatos	
	5	13	16.27.minut.	7 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	17 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	51	Per Meroën.	II
Amphicij Sex.	4	12 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	12 $\frac{1}{2}$	12	13 $\frac{1}{3}$	44 $\frac{2}{3}$	Per Adulicum sinum.	
	3	12 $\frac{1}{3}$	8 $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	16 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	8 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	37 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$	Per Aualicum sinum.	I
	2	12 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{1}{4}$	21 $\frac{1}{3}$	4 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{12}$	32	Per Taprobanen.	
	1	12	0	27 $\frac{1}{2}$	0	27 $\frac{1}{2}$	Per mediam Aphricam.	
Aequator				Aestiua.	Aequinoctialis.	Hyberna.		

Gnomonum umbræ.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

In hac figura primus ordo significat numerum Perallelorum. Sunt enim.39.in uniuersum. In secundo ordine positæ sunt horæ cum partibus. Deuenitur autem ab. 12. horis ad medium annum. Porrò tertius ordo declarat, quot gradibus quiuis parallelus ab æquatore distet, donec ad nonagesimum usque gradum peruentum fuerit. Deinde sequũtur tres ordines pro umbrarum in Gnomonibus ratione, quorum primus æstiuam umbram explicat, Secundus æquinoctialis, Tertius hyhernam, usque ad. 25. parallelum. Nam ultra deficiunt rationes umbrarum, propter propinquitatem nimis angustam, ut ait Ptolemæus.

Vltimus ordo loca habet in terra habitabili, per quæ paralleli ipsi meant. Marginibus porrò apposuimus utrinque, illic parallelorum nomina ex umbris, hic climatum numerum. Sed de ijs in sequentibus copiosius disseremus. Exempli gratia. Aequinoctialis est primus parallelus, qui habet perpetuo. 12. horas. Elongatio eius nulla est: quippe alij paralleli ab ipso distant. Aestiua umbra est. 27. & semis partium, qualium Gnomo. 60. Aequinoctialis nulla, Hyberna totidem quod æstiua. Per mediam autem Africam describitur æquinoctialis, ut habet nostra ætate terra habitabilis.

Item secundus parallelus. 12. habet horas, & quadrantem: distat ab æquatore gradibus quatuor & quadrante. Vmbra æstiua partes habet. 21. & trientem. Aequinoctialis partes. 4. cum triente & uncia. Hyberna uero triginta duas. Meat autem per Taprobanem insulam Indici maris. De reliquis parallelis eodem modo conijciendum.

De Gnomonibus autem hoc sciendum: Erigatur ad perpendiculum stilus in plano, æque cum horizonte iacente, diuidaturque stilus in. 60. æquas partes, in quas easdem & planum iacens æque scindatur, sed longius multo protendatur, uidelicet ut hyemales umbræ pingi queant. Tũ sanè in quauis regione, quas diximus umbras, facile uidebis. Nam æquinoctialis umbra bis in anno inquiri potest, æstiua semel, ac hyberna semel, uidelicet cum sol est in Tropicis. Deficiunt autem umbrarum rationes in uicesimo sexto parallelo. Superfluumq; est (ait Ptolemæus) uel

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

horarum, uel umbrarum quadrantes, in gnomonibus recensere, ob nimis angustam propinquitatem parallelorum. Porrò obiter hic notandum, quòd ex umbrarum, quanquam alia ratione, triplices sunt nominati paralleli. Primi Amphiscij, id est, in utranque partem umbram mittentes. Fit enim bis in anno, sole ad uerticem aduentante, ut gnomones nullam umbram faciant in meridie. Ac horum quidem umbræ ad Austrũ declinant, cum Sol circa Cancrum uersatur: ad Septentrionem autem, cum Sol ad Capricornum descendit. Tales certe sunt omnes inter duos tropicos comprehensi paralleli: In figura uero nostra, sex primi.

Alteri sunt Heteroscij, id est in alteram duntaxat partem umbram mittentes. Primus eiusmodi est parallelus per Syenen, uidelicet Tropicus Cancri, quanquam is Solem supra caput habet, nõ etiam reliqui Heteroscij. Heterosciorum itaq;

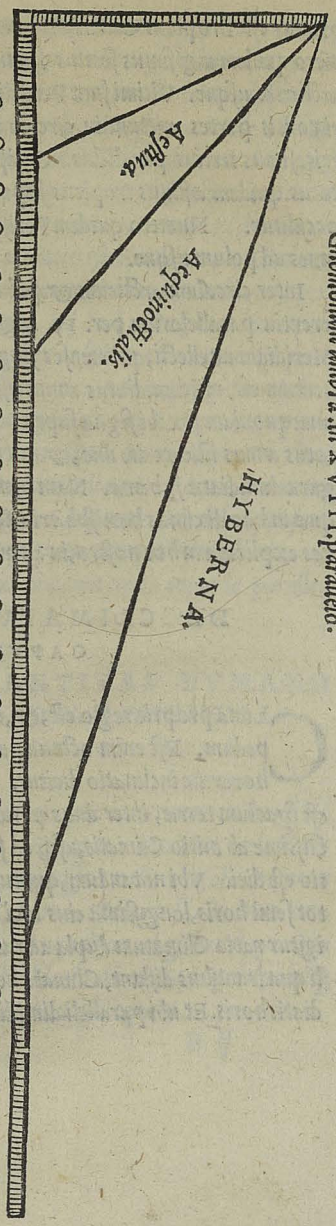

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

primus est Tropicus Cancri, ultimus autem tricesimus secundus, numero quidem uigesimus sextus, omnes à Tropico Cancri ad circulum arcticum usque. Vltimi sunt Periscij, id est, qui umbram in omnes horizontis partes mittunt in circulum omni die. Horum primus est tricesimus tertius parallelus. Quippe in hoc dies. 24. horarum est. Et totus quidem æstiuus tropicus supra horizonta conspicitur, alter uero occulitur. Numero quidem Periscij sunt septem, à circulo arctico omnes ad polum usque.

Inter circulum arcticum & polum, propter sphæræ angustiam, differentia parallelorum per. 15. augetur gradus, sed utrinque ab latere Meridiani intellecti, qui menses singulos efficiunt, donec sub polum deuentum est, ubi dimidiatus annus est, dies unus: dimidiatus alter, nox una: quoniam sex ibi signa supra horizonta consistunt, sex infra. Itaq; totus annus illic ex die uno, & nocte una conflatur. Est autem hæc figura dimidiatæ sphæræ. Nam hemisphæria eiusdem rationis sunt. Et quæ in hoc diximus hemisphærio, in altero prorsus ita habent. Quare res explicata in hoc nostro, in altero patet.

DE CLIMATVM RATIONE.
CAPVT XI.

CLima proprie regio est, &, ut Columella ait, quoquo uersus. 60 pedum. Est enim octaua pars iugeri. Apud Geographos uero horarum inclinatio dicitur. Definiunt autem hoc pacto, Clima est spacium terræ, inter duos parallelos comprehensum, in quo porrectissime ab initio Climatis, usq; ad finē eiusdem, dimidiata hora uariatio est diei. Vbi notandum, quotum aliquod clima ab æquatore fuerit, tot semi horis, longissima eius loci dies, superat diem nocti æqualem. Est igitur ratio Climatum dupla ad rationem parallelorum. Nam paralleli quadrantibus distant, Climata uero duobus quadrantibus, id est, mediatis horis. Et ubi paralleli dimidiatis horis constituuntur, ibi Climata

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

integris horis procedunt, & sic sequenter ad finem usq; parallelorum, seruata dupla ratione. Ex figura autem præcedenti parallelorum, facile est conijcere omnia accidentia Climatum, ut sunt horarum differentiæ, poli eleuatio, & umbrarũ ratio. Porrò qui nostra ætate de Climatum ratione scripserunt, præceptionem nobis dederunt, cum ab initio, tum à fine claudicantem: qualis est Ioannis à Sacro Busto, quem authorem de sphæra uocant. Climata uero haud dubie denominari debent ab ultimo parallelo, ubi media hora diei uariatio est. Erunt itaque Climata. 19. his nominibus nominata, Per Aualicum sinum, per Meroën, per Syenen, per inferiora Aegypti, quod alij διὰ ἀλεξανδρείας: per Rhodum, per Hellespontum, quod author de sphæra uocat Διὰ ῥόδου: per medium pontum, per Borysthenis ostia, per Agrippinam Coloniam, per Tanais fluuij ostia, per mediam maiorem Britaniam, per australes partes Hyberniæ, per septentrionalia Hiberniæ, per Thylen, per extrema Scythiæ, per Gotthiam, per mediam Islandiam, per mare Glaciale, & ultimum hinc polum usque. Cæterum ut hic descripta sunt Climata hemisphærij nostri, ita in altera parte alterius hemisphærij, eadem ratione constitui possunt, quemadmodum etiam antea de parallelis diximus.

QVOD TERRAE QVANTITAS HVMANO INGENIO CERTO DEPREHENDI QVEAT. CAPVT XII.

AD eam rem hypotheses sunt aliquot. Prima, Circuli ad circulum esse proportionem. Secunda, Medium cœli nobis semper apparere. Tertia, Demissos radios à sole, in terræ differentes parteis, parallelos esse. Quarta, Terram se ad totum cœlum habere uelut punctum. Quinta, Aequalium angulorum productas circumferentias, similes esse, id est, eadem rationem, proportionémq; habere ad circulos suos. Eius est exemplum subsequens.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

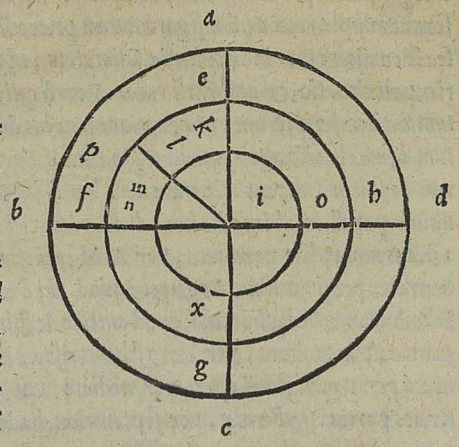

Nam quemadmodũ b a est quadrãs maximi circuli a b c d, ita f e est quadrans medij circuli e f g h, & n k minimi. Sũt enim omnes ad angulũ a i b. Itẽ ut p e est octaua pars medij circuli, ita l k est octaua pars minimi circuli. Sunt enim ad eundem angulum arcus. Ita quemadmodũ cœlum in quatuor æquas partes diuidimus, super centrũ mundi, nimirum sua proportione etiam terra in quatuor partes scinditur, ut superni quadrantes infernis quadrantibus comparẽtur. Et quemadmodum quadrantes in cœlo nonagenis gradibus diuiduntur, ita etiam terræ quadrantes. Cum autem cœlum circumuoluatur, totum utiq; sub aspectum cadit: atque ita facile est illic quartam portionem inuenire. Secus autem de terra. Quandoquidẽ homo diutina peregrinatione, ni superiora respexerit, scire nõ potest quotã partem eius transierit. Alioqui facillimum erat totius terræ quantitatẽ, atq; adeo omnes eius partes inuestigare. Ideóque hæc ex superioribus uenari oportet. Quam ad rem sunt Arstrolabia, atq; alia instrumenta multa. Porrò de quadrante negotium facillimum est, id nunc exequemur. Diuide quemuis circulum in partes quatuor, ita ut dimetientes duæ se in centro ad angulos rectos intersecent. Deinde semidiametro alteri pinnulas appone, per quas & poli stella, uel aliud astrum uideri queat: aut per quas radij solares possint demitti. Ex dictis autem notum est, si per pinnulas uideas polum, eam dimetientem significare axem mundi: alteram autem pinnulis carentem, æquatorem. Quod si per foramina pinnularum, radios solis ac-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ciplas (quod commodiſsime fit cum ſol ſub æquatore decurrit) illa dimetiens tũc ſignificat æquatorem, altera uero axem mundi. Porrò limbus quadrantis diuidendus eſt in nonaginta partes, & ſi uoles, etiam oppoſitus arcus in totidem. Deniq; fige in centrum perpendiculũ, & paratus eſt quadrans, quantum ad hoc negocium attinet. Huius hæc eſt figura.

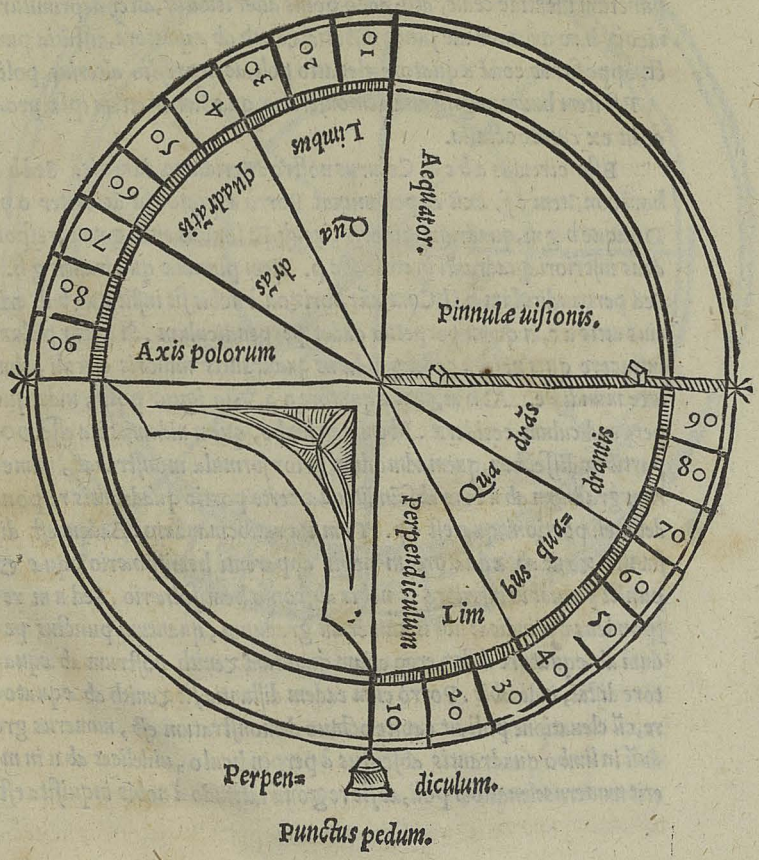

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cæterum memoria tenendum est, quod capite octauo diximus, quatuor puncta cum horizonte cedere, ab meridie in septentrionem cedentibus nobis, aut contra, à septentrione in meridiem. Sunt autem hæc, Duo poli, zenith capitis nostri, atq; punctum ei oppositum. Nam quãtum superius nos ab æquatore discesserimus, tantum inferius oppositũ punctum identidẽ cedit, atq; adeò polus alter leuatur, alter deprimitur. ideoq; hæc quatuor idẽ sunt, distãtia zenith ab æquatore, distãtia puncti oppositi ab eodẽ æquatore, eleuatio poli, ac depreßio alterius poli.

Est item huius negotij alia demonstratio, quæ tamen etiam ipsa procedit ex capite octauo.

Esto circulus a b c d, Colurus nostro Meridiano iunctus. Sed b d horizon, Item e f, axis ac poli mundi. Porrò æquator sit diameter o p, Denique h g m, quadrans minoris circuli. Et limbus eius, g n m, respondens inferiori quadranti in cœlo, f c p. Item pinnulæ quadrantis g h. Sed perpendiculum h i l. Cum aũt horizon à nobis sit institutus b d, erit eius axis a c, in quem perpetuo cadet perpendiculum. Si igitur polum inspicere quis uolet, cadet g h latus quadrantis minoris circuli, cum axe mundi f e. At h m, cum æquatore o p. Viso igitur polo, uide quo perpendiculum ceciderit. Id enim in limbo, quem uidemus ita esse. 90. partibus dissectum, quemadmodum prior formula monstrabat, numerum graduum ab n in m abscindit, quæ certe portio quadrantis respondet cœli portioni, quæ est c p. Tum ita ratiocinandum. Eadem est distantia zenit ab æquatore in nobis apparenti hemisphærio, quæ & puncti pedum in inferiore ac nobis absconso hemisphærio. Sed n m respondens c p indicat nobis numerum graduum, quantum punctus pedum ab æquatore distat, ergo etiam quantum zenith nostrum ab æquatore distat, indicabit. Porrò cum eadem distantia sit zenith ab æquatore, cũ eleuatione poli, ut capite octauo demonstratum est, numerus graduũ in limbo quadrantis abscissus à perpendiculo, uidelicet ab n in m, erit numerus eleuatiõis poli, ac sic regionũ latitudo à nobis inquisita est.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

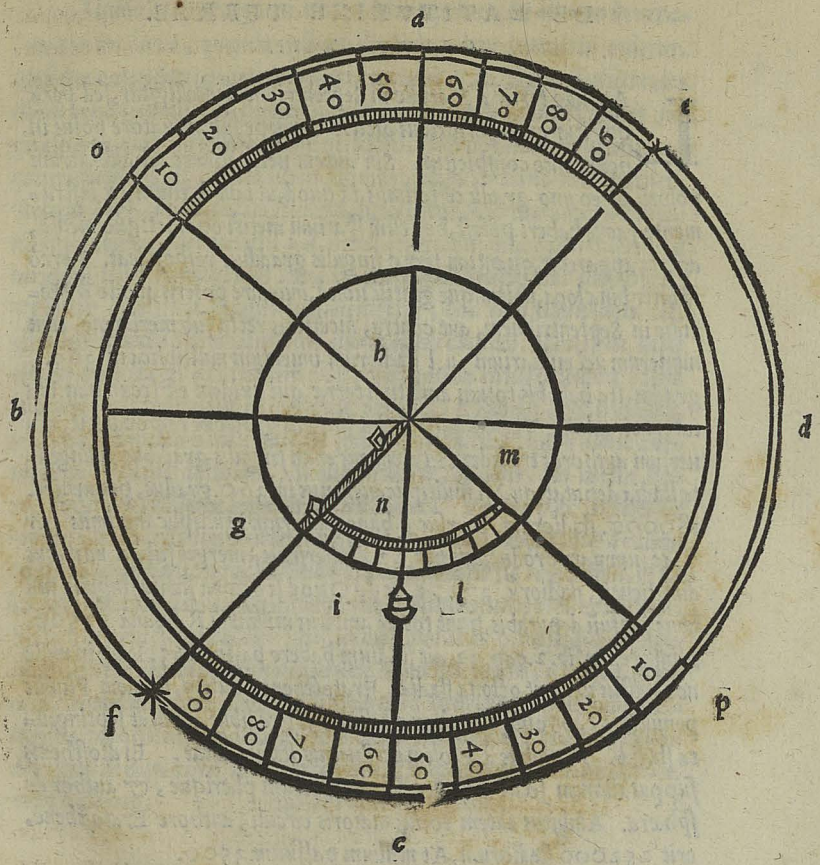

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

HEN. GLAREANI

DE LATITVDINE TERRAE.

CAPVT XIII.

LAtitudo terræ à Meridie in Septentrionem intelligtur, sed perquiritur ex superioribus dictis. Quippe sub æquatore polus in horizonte conspicitur. Sin autem uerso itinere ad alterutrum polorũ, ab eo uno gradu cesserimus, id quod, ut iam diximus, ex instrumento facile haberi potest, hoc tum spatium metiri oportet: quo menso, aperte apparebit, quantum terræ singulis gradibus respondeat. Porrò id inter bina loca, ubicunque gentiũ uoles, inuenire poteris, modo à Meridie in Septentrionem, aut contra, incesseris recta sub meridiano. eum numerum uel milliarium, uel stadiorum inuentum multiplica in 360. gradus. Ita habebis totum ambitum terræ, qui quidem est secundum maiorem circulum. Verum quot stadia singulis gradibus respondeant, diuersum authores tradidere. Ptolemæus enim singulis gradibus quingenta stadia deputat, quæ si multiplicauerimus in. 360. gradus, proueniẽt. 180000. stadiorum. Rursus si hunc numerum multiplicauerimus per 7. ac summam productam per. 22. diuiserimus, emerget subito numerus dimetientis, stadiorũ. 37272. ac $\frac{2}{11}$ Quod si octona stadia singulis millibus passuũ deputabis, fiunt totius ambitus milliaria Romana 22500. Plinius enim lib. 2. cap. 32. ait stadium habere passus 125. Itaq; in millenos passus uenient octona stadia. Eratosthenes autem, ut idem Plinius penultimo capite lib. 2. author est, singulis gradibus deputat septingenta stadia. In quibus à Ptolemæo ducenis stadijs distat. Eratosthenis supputationem secutus est Strabo & ueterum plærique, & author de sphæra. Ambitus autem totius maioris circuli, authore Eratosthene, erit 252000 stadiorum, At millium passuum. 3500.

DE LONGITVDINE CIVITATVM

CAPVT XIIII.

SAnè à Borea in Austrum perfacile est regionum latitudinem, ut capite præcedente iam docuimus, inuenire: quandoquidem utrinque

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

aliquod immobile principium est, uidelicet polus. At ab ortu in occasum non ita facile, quando nullum ibi principium immobile uidetur. Ideóque notandum, quemadmodum zodiacus in.12. signa diuiditur, ita etiam æquinoctialis. Quem eo libentius nominamus, quòd zodiaci signa inæqualiter oriuntur atque occidunt. Porrò quinideni gradus æquinoctialis, id est, dimidiatum signum, singulis horis conscendunt, Triceni uero, id est, totum signum, binis horis. Sequitur ex eadem ratione, ut totus æquator intra 24. horas exoriatur, quæ faciunt diem naturalem. Item semicirculus intra 12. & singuli quadrantes senis horis: Vt igitur ciuitatum longitudo inuestigetur, hoc consyderandum est, quot horis citius Sol oriatur huic, quàm alteri ciuitati. Necessum enim est, ut quæ magis ad orientem sunt urbes, etiam citius orientem solem habeant, quàm eæ, quæ ad occasum uergunt. Quod si ciuitas aliqua, una hora citius habuerit orientem solem quàm altera, haud dubie quinis denis gradibus distabunt. Si duabus horis, tricenis. Sin media hora, distabunt gradibus septenis ac semißibus. Verum hæc differentia ortuum, in diuersis regionibus potest accipi, ex uno aliquo, quod eodem tempore, atque adeo uno momento apparet in diuersis regionibus. Quales sunt eclipses Lunæ, quæ uno quidem minuto temporis consistunt, sed ijs, qui magis orientales sunt, plures horas de horoscopo abscindunt, quandoquidem citius habuerunt orientem solem, ideóque citius etiam numerarunt: ut Arbilis Assyriæ urbs orientem uersus, habuit Eclipsim hora quinta, quando Carthago occidentem uersus hora secunda. Tribus ergo horis distant, gradibus. 45. authore Ptolemæo libro. I. capite quarto. Eius sit typus subsequens.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

d, Sinarum regio & oriens. c, Fortunatæ insulæ & occidens. a b c, superius hemisphærium cognitum. a d c, inferius hemisphærium Ptolemæo incognitum. b c d, arcus noctis Sinarum. d a b, arcus noctis insularum Fortunatarum.

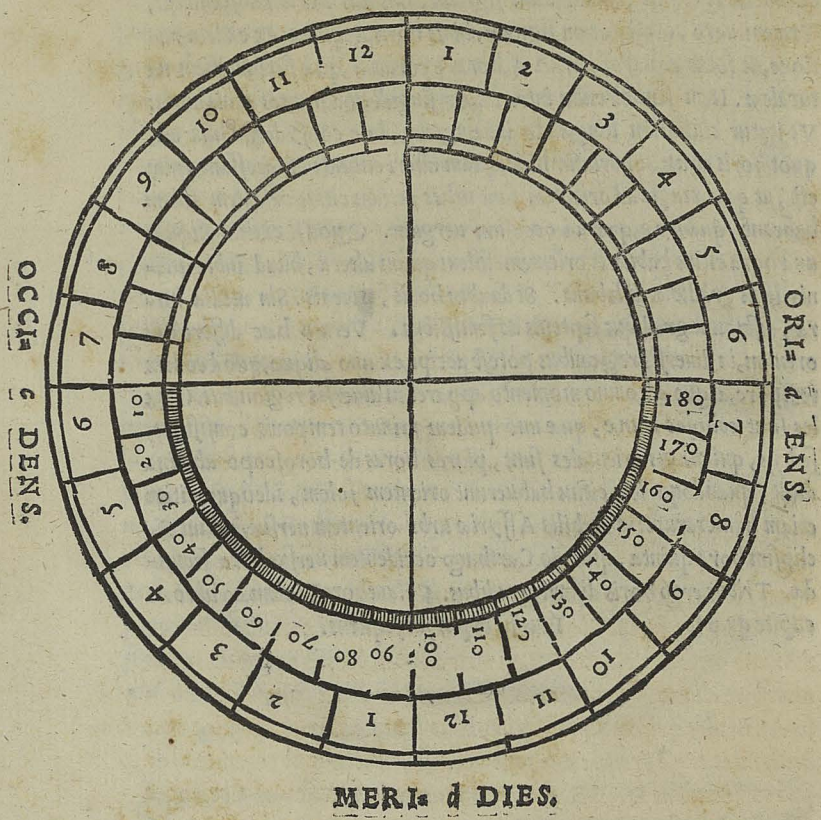

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

DE MENSVRA ET EIVS PARTIBVS, ATque inibi de pede Romano. Cap. XV.

MEnsuram omnem, de qua nobis sermo est, finitam esse constat: Partes uero eius multæ sunt, cum apud Latinos, cum apud Græcos. Nobis à minimis incipiendum, sed breuiter, ut alia. Est igitur digitus, qui continet quatuor hordei grana in latũ posita. Palmus minor quatuor habet digitos, græce παλαιστὴ, à nostris trãsuersa manus. Maior, 12. digitos, quem Græci σπιθαμὴν uocant, Latini dodrantem. Pes quatuor palmos minores habet. Cubitus siue cubitum, sesquipedem. Gressus, duos pedes & semissem, grece βῆμα. Passus quinque pedes, hoc est, duos gressus. Orgia, sex pedes: est enim mensura inter manus expansas, ut uertit ex Suida Budæus. Stadium 125. passus. Plethrum centum pedes, quanquam sæpe pro iugero capitur. Diaulos, duo stadia. Milliarum nomen habet à mille passibus: continet autem stadia octo. Dolichos, duodecim stadia. Schænus 60. stadia. Parasanga. 30. stadia. Stathmos porrò, id est, tabellariorum, siue ueredariorum diuersorium, mensurarum maxima, non ita certa tamen: apud quosdam tamen milliaria, 28. & semis continet.

Quando autem de mensuris certatim omnes præcipiunt, qui Mathematica nostra ætate docent, pauci uero, quoties quid oculis subijciẽdum est, quicquam certi adferre in medium possunt, operæpretium uisum est nobis, mi ornatißime Ioannes, studiosæ iuuentuti indicare uel unam hic mensuram pictam, pedis inquam Romani, quam quondam cũ Lutetiæ degerem, à Clariß. uiro, D. Guilielmo Budæo, Galliæ nostræ maximo ornamento, accepi. Nam forte cũ ab urbe pestis nos pelleret, ac ambulare aliquo liberet, commodũ in mentẽ uenit, ut illius uillam inuiserem. Et uidi quidem non absq; ingenti uoluptate. Demum Basileæ cum benignitas tua è Francia legatione reuersa, uellet aliquot mensibus hic frui consuetudine D. ERASMI Roterodami, ueræ ac Christianæ Theologiæ instauratoris, parentisque nostri, ac omnium studiosorum,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

monstraretq; mirificum hoc opus sphæræ, quod Christianissimus Galliarum rex FRANCISCVS tibi dono dederat in monimentum amoris mutui. Memini me quoque tum tibi commonstrasse, quid muneris ego à Budæo, eiusdem illustrissimi regis Secretario haberem. Erat munus illud tuum regium, eximium, ac magnificum, à maximo principe datum. Meum nõ eiusmodi, sed tamen quale decebat doctum ac eximium uirum dare, studiosum accipere. Certe ut nulla sit donorum comparatio, certe animi nobis æstimandi sunt. Rex est omnium munificentissimus, Budæus omnium humanissimus, uterque munificus, uterque humanus. Sed ad rem reuertar. Iubebas tum ut faber aliquis eundem pararet tibi pedẽ, quod factum est à nobis sedulo. Atque hic est, quo urbs Parisiensis in operibus publicis utitur. Putatq; Budæus eam formam à Romanis in Gallias, ut pleraq; alia, uenisse. Eam hic oculis subijcere placuit, sed dimidiatam duntaxat, propter spacij angustiam.

Porrò cum hæc scriberem, in manus nostras uenit alius Ro. pedis typus Leonardi de Portis, Iurisconsulti Vicentini, uiri apprime eruditi, ac diligentis, quam ait Romæ in hortis Angeli Colocij uiri doctissimi extare. Eam quoque formam hic appinximus, ne studiosi hic quicquam desiderarent.

Parisiensi pedi fermè conueniunt apud artifices formæ, quibus in operibus publicis utuntur. Superat autem Leonardi pedem plus uncia. Et ipse Leonardus ingenue fatetur pedum publicorum formas maiores esse uncia XVI digitis manus non omnino crassæ, ut nunc sunt homines. Ridiculum autẽ fortasis, quod quidam putant olim maiores fuisse homines, quàm sint nostra ætate. Vtut res se habeat, uerisimilius est cum primum typus hic hominibus placeret, ut mensuræ examen esset, electum esse hominem eximiæ staturæ non omnino portentosæ, nec etiam prorsus uulgaris, à cuius magnifica forma,

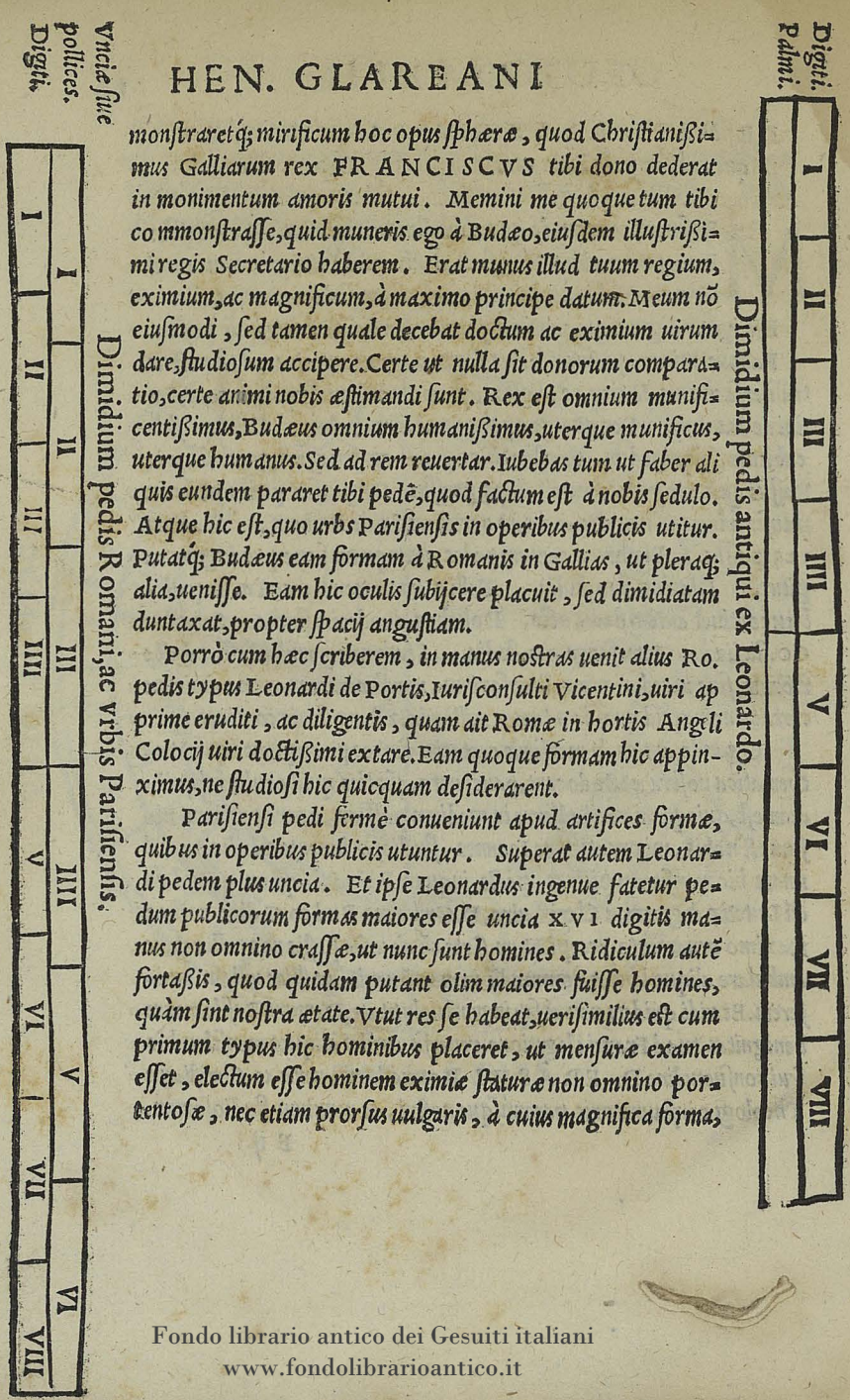

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

magnifica mensura acciperetur. Et uidi quorum pedes excederent hanc formam Parisiensem, sed in paucis: in plærisq; deficere. Leonardus putat à natura hæc inspicienda: quandoquidem denominatio pedis à natura est: Et siliquas ubiq; esse easdem, & digitos quoque. At ego conijcio postea hanc per siliquas diuisionem à doctis adiectam, primũ autem pedem usurpatum ut nũc publice habetur. Verum huius negotij institutum non est, ut hæc exactius prosequamur. Quod aũt ad negotium nostrum attinet, sciendum in omnibus circulis maioribus, quoquo uersus trahantur, omneis gradus æquales esse, atque singulis quingenta stadia respondere, authore Ptolemæo, si codex non fallit. Nam authore Eratosthene, quem fermè sequuntur Geographi, collatio singulorum graduũ, est septingentorum stadiorum. Neque uerisimile est, ducentorum stadiorum differentiam in singulis accidisse gradibus. Id etiam supra adnotauimus, cum de latitudine terræ diceremus. Quapropter multiplicæ cœli gradus, qui sunt. 360. in quingenta stadia, subito emergent, maximi cuiusq; circuli stadia. 180000. quæ si per octo diuidantur, prouenient milliaria italica. 22500. In parallelis autem discrimen est. nam quanto æquinoctiali propinquiores sunt, tanto maiores arcus habent, ac proinde maiorem collationem in gradibus. Contra uero, quanto polo propinquiores, tanto minores arcus habent, & proinde minorem collationem in gradibus. Hæc in tabulis Ptolemæi ferè marginibus apponitur.

DE VENTIS. CAP. XVI.

VEntus est exhalatio calida & sicca, lateraliter circa terram mota. Causa efficiens uenti est Sol & astra. Materia uero exhalatio, quæ dum in sublime, partim astrorum ui, partim natura tollitur, obstaculum inuenit mediam regionem aëris frigidam, & ab se pellentem calidum. Ideóque retruditur exhalatio, meátque in obliquum circa terram. Vbi notandum, aerem secundum qualitatem, diuidi in tres regiones: Infimam, quæ proxime circa nos est, plærunque temperatam: Me-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

diam frigidam, quam attingunt celsissimi montes. Tertiam supremam calidam proximamq; sphæræ ignis. In hac postrema generantur dracones uolitantes, stellæ cadentes, & similes impressiones, ut uocant Physici. Quod uero ad loca uentorũ attinet, notandum in quouis horizon-

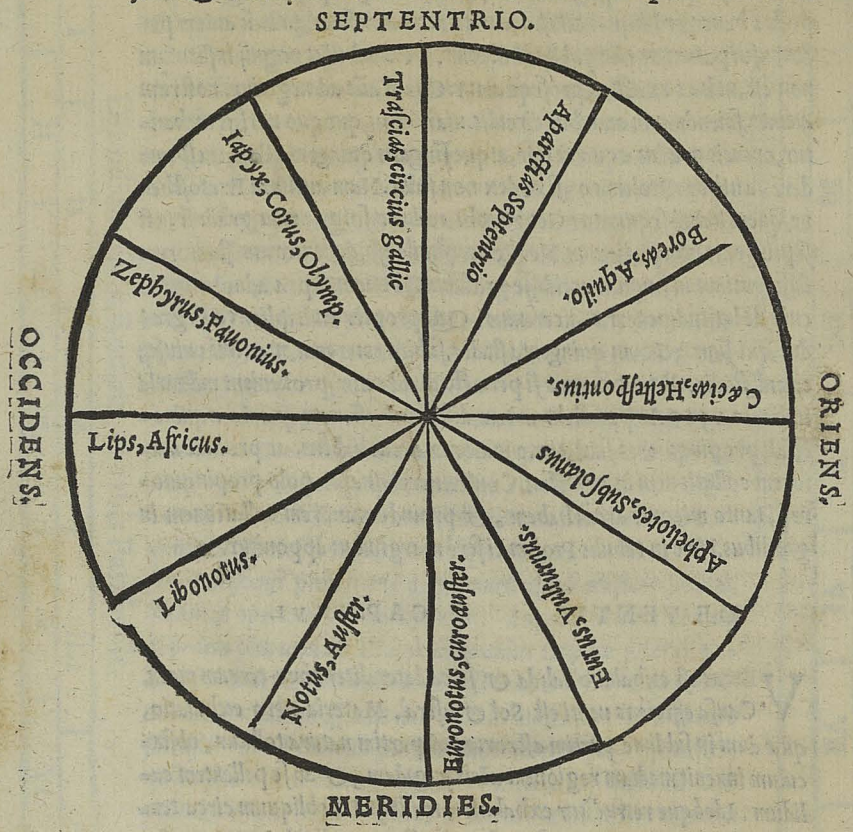

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

te quaternas uentrorũ regiones principales intelligi posse, quibus utrinque binas adpingere oportet. Erunt itaque tres ab ortu uenti, tres ab occasu, totidem & à septentrione, & à meridie: quæ denotat hic depicta figura. Socios quidem uentos ab tropicis utrinque imaginamur, sicut ab Arcticis ex utraque parte. Poëtæ uero quatuor duntaxat uentos principales nominarunt: ab ortu Eurum, ab occasu Zephyrum, ab septẽtrione Boream, & ab meridie Austrum. De hac re sunt hæc Manilij duo carmina.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,
Auster amat medium solem, Zephyrúsque cadentem.

Eandem rem Naso lib. 1. Metamor. describens, quanquam magis explicato sermone, atque adeo splendidioribus figuris depinxit.

Eurus ad Auroram, Nabathæáque regna recessit,
Persidáque, & radijs iuga subdita matutinis.
Vesper & occiduo quæ littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam, septémque triones
Horrifer inuasit Boreas. Contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuióque madescit ab Austro.

Venti etiam diuersarum sunt conditionum, sanissimi Boreas, & Subsolanus: pestiferi Auster & Chorus: tonitruosi præ cunctis quidem Boreas, quanquam etiam Circius & Chorus: hi etiam fulminosi sunt. Zephyrus pruinas soluit & frigus. Contrarij uenti putandi sunt secundum diametrum horizontis, quemadmodum Zephyrus Subsolano, & Septentrio Austro, ut præcedens figura facile indicat. Nomina etiam uentis imponuntur sæpe à contrapositis terris, quemadmodum Græci Cæciam dixerunt Hellespontium, quod ab Hellesponto in Græciam deferretur. Et Horatius Chorum uocat Iapyga, quemadmodum etiam Ptolemæus, quòd ab Iapygo Italiæ promontorio euntibus in Aegyptum flet, ut in Ode. 3. Sic te diua potens Cypri. Eadem ratione Latini Circium uocauere Gallicum, quòd à Gallia ferretur. Porrò multi docuerunt ut omni tempore sciatur unde quiuis uentus flet:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

quemadmodum Vitruuius lib. I. negotium non ita magnum, si figuram istam, quam pinximus, in planum ponas, atque in eius medio stilum erigas, à quo dependeat linum, aut quippiam aliud, quod uento agitari queat. Id unum tamen cura, ut dimetiens illa, cui inscripti sunt Notus & septentrio, lineam meridianam præsentet, quod horoscopo facile inuenitur.

QVA RATIONE PTOLEMAEVS AC EIVS sequaces pinxerint orbem. Cap. XVII.

CVm uellet Ptolemæus longitudinis terræ etiam ponere aliquod immobile principium, Alexandriam patriam suam elegit, ad quam omnes omnium ciuitatum differentias in horis referret, uidelicet quantum aliæ ad ortum, quantum aliæ ad occasum tenderent. Constituit itaque ad occasum Meridianum, qui per polos transiens, altera dimidiata parte ad orientem usque protenditur, totámque habitabilis terræ longitudinem claudit. Quæ ut ipse inuenit, ex duobus quadrantibus constat, gradibus autem bis nonaginta, id est. 180. Verum nostra ætate alteri quoque duo quadrantes magna ex parte lustrati sunt. Sed notandum omne rotundum dimidiata duntaxat uideri parte. Vt igitur tota habitabilis sub unum aspectum ueniret, qui nostra ætate habitati orbis typum pinxerunt, globi superficiem aperuerunt, uelut chlamyde magis pansa. Videmus autem globum circulis circundatum, ac primis quidem duobus principalibus meridianis, qui in polo ad angulos rectos, quemadmodum Coluri in sphæra, sese intersecant, ac totam superficiem in quaternos quadrantes diuidunt. Alteris uero parallelis. Ptolemæus igitur duos nobis quadrantes exibuit ab occidente in orientem. Alteros duos nostri utrinq; marginibus adiecerunt. Porrò omnes lineæ, quæ à polo in mappa descendunt, uocantur Meridiani: quæ uero ab ortu in occasum, Parallelí dicuntur, eo quod nullo in loco conueniant. Diuisio omnium frequenter fit gradibus denis, quanquã & quinis fieri potest.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

DE PICTVRA GLOBI.
CAPVT XVIII.

TErram in globum pingere uulgato hoc modo possumus. Primũ sanè inquirendi sunt poli, & hoc uel motu, uel circino. Circinatio autem potißimum ex quadrantibus constat. Deinde inuestigandus est æquator, quem eodem pacto, quo polus, inuestigare possumus, ita ut ab utroque polo omnibus partibus æquatißime distet. Meridianos autem faciemus omneis in polo coeunteis, & in æquatore maximè distantes. discernuntur autem frequenter in mappulis denis gradibus, nonnunqnam etiam quinis, ut iam dictum est. Eorum centrum est in æquatoris peripheria inquirendum. Et paralleli quidem totidem gradibus discernuntur, quorum centrum est polus. Deinde ponamus alicubi numerum graduum longitudinis terræ. Is autem ad occidentem post Hispanias incipit, ut constituit Ptolemæus. Porrò eum numerum pingere conuenit ad incognita terræ. Sic enim nusquam impedimento erit. Latitudinis gradus etiam ad occidentem pingi possunt. Et in pingendis terris utile etiam fuerit ab ipsa mox Hispania incipere. Ducendi sunt autem primum termini littorum triũ partiũ continentis, Europæ, Africæ, atq; Asiæ. Postea uerò & fluuij, & mõtes maiores pingendi, quantũ spatij iniquitate nõ excludimur. Insulæ quoq; & maris sinus, & si qua alia adijci possunt, aut ex mappulis, aut ex tabulis facilè haberi possunt.

DE INDVCENDA PAPYRO IN GLOBVM.
CAPVT XIX.

HAbito quadrante cuiusque maximi circuli in globo, diuide eum in parteis treis, ut consuetudo est communis signa pingentium: deinde accipe papyrum, quam in planum immobilem ponito, duc in ea quàm longißimam lineam, in qua ut minimũ. 30. discriminato parteis, quales in quadrante globi ternas inuenisti. Secta aũt sic tota linea huiusmodi partibus, ponito circini pedem ad extremum marginem, & al-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

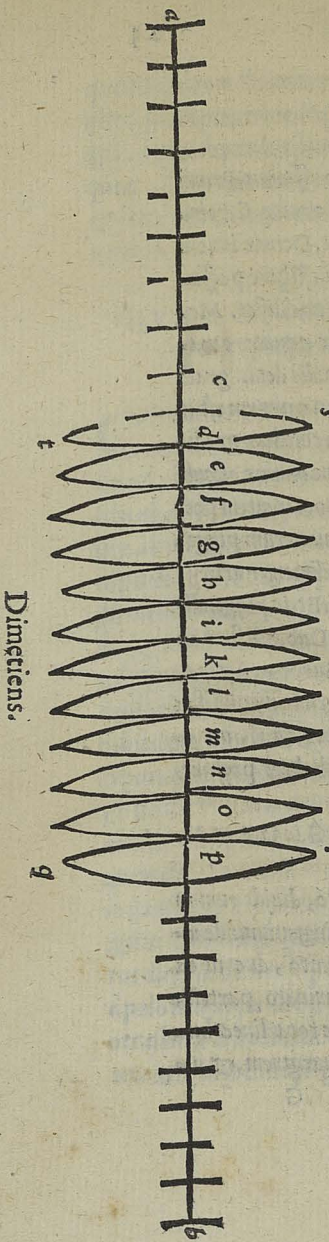

Dimetiens.

terum extende pedem in undecimum punctum, ita ut dena trãsmittas ſpacia, duc ſubin de arcus circulorũ, hemiciclijs minores, ex puncto in punctum, deinceps mouendo pedem circini. Porrò in alterum marginem conuerſo circino, conuerſos duc arcus, ac. 12. ſectis partibus, habes papyrũ, quã globo inducas. Sunt autem uelut. 12. zodiaci ſigna, ſed in æquatore facta, quanquam in his error bifariam accidere poteſt, & quòd globi raro uere rotundi ab artificibus parantur, & quòd circinus etiam facile cedit. Verum hæc à mediocriter exercitato facile corrigi poſſunt.

Sit linea a b, in trignta æquas diuiſa partes, quales ſinguli quadrantes æquinoctialis ternas habẽt. Ponito circini pedem alterum in b, alterum extende in o: ſic enim dena tranſmittes ſpacia, duc arcum q r. Deinde ex b promoue circinum uno puncto. ita enim alter pes in n ueniet. Tum rurſus duc arcum, atque ita deinceps, donec in c deuentum fuerit. Deinde in marginem alterum transfer circinum, ita ut in a poſito uno pede, in d alterũ extendas, atq; illic duc arcum s t, & emerget duodecima parsſuperficiei quã quærimus c s d t. Deinde ex a promoue uno puncto circinum ut antea in altero margine fecimus: ita enim in e pes alter ueniet, ac deinceps promoue donec ad p deueneris, ac habebis duodecim partes papyri, quã globo apte circũponere poteris, quanquam ſuperne propter ſphæræ coarctationem nonnihil ſuperabit. Sed id corrigere haud magno negocio quis exercitatus poterit.

DE NOMINIBVS GEOGRAPHORVM.

CAP. XX.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

QVadruplicia sunt nomina Geographorum. Prima maris, maritimorum que locorum. Sunt autem hæc: Mare, Oceanus, Sinus, Fretum, æstus, Euripus, Bosporus, portus, littus, agger, ora, Chersonesus, id est, peninsula, Isthmos, Insula, promontorium. Altera nomina generalia partium terræ sunt hæc: Continens, terra, territorium, regio, regnum, prouincia, Gentiles, populus, plebs, urbs, Ciuitas, Oppidum, Emporium, Castellum, Vicus, Pagus, Villa, Casa, Tugurium. Tertia nomina agrorum sunt hæc: Mons, Vallis, Collis, Cliuus, Rupes, Vertex, Iugum, Cacumen, Conuallis, Fauces, Campus, Ager, Aruum, Pratum, Pascua, Sylua, Lucus, Nemus, Saltus, Virgulta, Spinetum, & similia. Quarta, nomina generalia fluuiorum, stagnorum, & cæterorum aquosorum locorum, sunt hæc: Fons, Riuus, Fluuius siue flumen, Torrens, Fluentum, Gurges, Amnis, Fluctus, Vnda, Ripa, Ostium, Alueus, Vadum, Lacus, Stagnum, Palus, Lacuna, Cisterna, Piscina, Thermæ. Hæc apud Ioannem Coclæum Noricum amicum nostrum, diffuse ac eleganter descripta, paucis attigimus, ne in alieno opere ingeniosi esse uideremur.

DE DIVISIONE TERRAE. Cap. XXI.

QVoties fit mētio de diuisione terræ habitabilis, intelligtur hæc sectio de superficie terræ supra aquam extante, quam homines & reliqua animantia inhabitant. Eius tres sunt partes: Europa, Africa & Asia. Minima est Europa, in qua nos sumus. Caput eius Roma. Media est Africa, in qua Carthago, pertinax Romani imperij æmula. Maxima autem est Asia, cuius caput quondam Troia. Porrò hæ tres partes uocantur Continens. Nam insula dicitur undique circundata mari. Nec alicubi harum adhærēs cōtinuata terra. Europa diuiditur ab Asia mari Aegæo, Propontide, Ponto Euxino, Mæotide palude, Tanai fluuio, & hinc linea, quæ recta à fontibus Tanais ad septētrionē porrigtur. Inter mare Aegæū & Propontidē est Hellespōtus, per quē olim tranauit Leander ab Abydo ad Sestum, urbes littorales, illā Asiæ,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

hanc Europæ. Inter Pontum Euxinum & Propontidem est Bosporus Thracius. Inter Meœtim & Pontum Euxinum, Bosporus Cimmerius, ab oppido Cimmerio Thauricæ Chersonesi, quod ipsum tamen à Cimbris nomen habet, authore Strabone lib. 7. Eadem Europa ab Africa diuiditur, primum freto Herculeo, deinde mari mediterraneo, quod etiam nostrum mare omnes scriptores uocant. Accipit autem appellationem hoc mare ab uarijs, quas alluit, gentibus. Nã ubi Iberiam, id est, Hispaniam attingit, uocatur Ibericum. Vbi Baleares insulas, Balearicum. Vbi Galliam, Gallicum: post Ligusticum, ab Liguribus populis: & Tyrrhenum, & Tuscum, & Hetruscum, & Inferum. Item Hadriaticum, siue Venetum, siue Superum: Ionium deinde, & Siculum à Sicilia, & Sardoum à Sardinia, & Africum ab Africa. Ita Libycum, Aegyptiacum, Syriacum, Pamphylicum &c. Africa uero diuiditur ab Asia mari Indico, mariq; rubro, qui & sinus Arabicus dicitur. Deinde linea quæ ab Heroum ciuitate per Isthmũ, quo Asia & Africa connectuntur, ad nostrum mare uergit, quanuis plærique authores ponant terminos Asiæ & Africæ Nilum, quos recte reprehendit Ptolemæus lib. 2. cap. 1. Ait enim commodius esse, quoties fieri potest, mari, quàm flumine continentem diuidere. Præterea ne Aegyptus scindatur, ac distrahatur, si Nilus statuatur terminus,

EVROPA.

DE EVROPA ET PARTIBVS EIVS maioribus. cap. XXII.

AB Europæ descriptione omnes authores inceperunt, tanquam ab ea quæ esset notior ac magis culta. Deniq; maximè celebrata, cum ob Macedonum imperium, tum ob Romanorum potẽtiã. Strabo etiam lib. 2. multas præterea rationes adfert. Hanc Ptole=

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

mæus libris duobus, uidelicet secundo & tertio, descripsit, in utroq; regiones denas septenas enumerans. Ita ut in uniuersum regiones Europæ sint. 34. tabulæ uero decem. Sunt autem regiones hoc ordine, Hybernia insula Britannica, Albion similiter insula Britannica, Hispania Bethyca, Hispania Lusitania, Hispania Taraconensis, Gallia Aquitanica, Gallia Lugdunensis, Gallia Belgica, Gallia Narbonensis, Germania magna, Rhetia, Vindelicia, Noricum, Pannonia superior, Pannonia inferior, Illyris & Dalmatia. Hactenus ex libro secundo apud Ptolemæũ, sequente uero libro rursus. 17. hæ, Italia, Cyrnus, Sardinia, Sicilia, Sarmatia in Europa, Taurica Chersonesus, Iazyges Metanastæ, Dacia, Mysia superior, Mysia inferior, Thracia, Chersonesus, Macedonia, Epyrus, Achaia, Peloponnesus, & Creta insula.

DE REGIONIBVS QVAE LIBRIS SEcundo ac tertio apud Ptolemæum continentur. Et primum de insulis Britannicis.

CAPVT XXIII.

CVm autem in describendo orbe, ingenium ac industriam Ptolemæi nemo uicerit, operæprecium uisum est nobis illuc iuuentutẽ uelut ad fontem, & perfectum huius negocij artificem dirigere. Perstrinximus itaq; regionũ generales fines ad illius præscriptionem, paucula adijcientes rerum uel priscarũ, uel nostræ ætatis: insigniũq; locorũ quædam notã, ut uidelicet tædium iuuentutis alleuaremus. Porrò nec in artificio solum eximius Ptolemæus, sed in ordine quoq; admirabilis, ita regiones deinceps texuit, ut à sinistris ad dextera, hoc est, ab occasu ad ortũ: deinde à magis septentrionalibus ad australia pergeret. Ideóque ab Hybernia insula maxime septentrionali atque occidentali incœpit.

Hybernia itaque insula à Septentrione Hyperboreo alluitur oceano, ab occasu occidentali, à meridie Verguo, ab ortu Hybernico. Hodie dicitur Irlandt. Paret autem Anglorum regi. Homines sunt agre-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ſtes. In ea fabulantur eſſe D. Patricij purgatorium. De hac miranda ſcribit Pomponius Mela.

Cõtrarium autem quidam hodie uiderunt.

Albion à ſeptentrione habet Oceanum Deucalidonium, ab occaſu Hybernicum & Verguum, à meridie Britannicum, ab ortu Germanicum. In ea neque montes ſunt, neque paludes, authore Ptolemæo. Hodie in duo regna diuiſa eſt inſula, Angliæ, & Scotiæ: quibus populis nõ admodum conuenit. Inſula triquetra eſt apud Cæſarem & Strabonem. De ea copioſe tractat Cæſar libro. 5. de bello Gallico. Inſulæ adiacent his Orchades triginta numero, & Thyle ſeptentrionis ultima apud ueteres.

DE HISPANIA. Cap. XXIIII.

Secũda Europæ tabula.

Continentis prima portio ad occaſum, eſt Hiſpania, quæ à Septentrione Cantabrico, ab occaſu occiduo clauditur Oceano, à meridie freto Herculeo, & mari noſtro, ab ortu Pyrenæis montibus, qui Galliam ac Hiſpaniam diſterminant. Strabo lib. 3. corio bubulo adſimilat. Hæc treis in parteis à Ptolemæo diuiditur, In Bæticam, Luſitaniam, & Taraconenſem.

Bætica à Bæti fluuio denominata, fines habet à ſeptentrione Luſitaniam, diuiſam ab ea fluuio Ana: ab occaſu oceanum occiduum, à meridie fretum Herculeum & mare noſtrum, ab ortu lineam, quæ à Balearea ciuitate ad Anam ducitur. Hæc regio hodie regnum Granatæ dicitur.

Luſitania à ſeptentrione habet Taraconenſem Hiſpaniam, diuiſam ab ea flumine Durio, ab occaſu Oceanum occiduum, à meridie Anam flumen, ab ortu lineam ab Ana ad Durium ductam. Hanc regionem aliquanto maiorem facit Strabo, Et noſtra quoque ætas. Protugallia enim uocatur, regnum nobile, cuius ſolertia factum eſt, ut ab Hiſpania in Indiam hodie nauigetur. Ciuitas regia in ea eſt Vlyſbona, quam Plinius Olyßipponem uocat.

Taraconenſis Hiſpania, plus quàm dupla ad priores, à ſeptentrione

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

oceanum Cantabricum, ab occasu occiduum habet, Lusitaniam, Bæticámque: à Meridie mare Ibericum, siue nostrum, ab ortu Pyrenæos mõtes ac Galliam. Hanc secat amnis Iberus, à quo olim Romani Hispaniam citeriorem ac ulteriorem diuiserunt. Hæc natio hodie quatuor habet regna, Castellæ, Galliciæ, Nauarræ, ac Tarraconiæ, ab inclyta Scipionum ciuitate. Præclarissimi in Hispania populi Celtiberi, ac eorum urbs Numantia, quæ Romanis decem annis restitit, tandem à Scipione inferiore expugnata. Item Saguntbum oppidum insigni clade sub Hannibale clarum, & Carthago noua à Scipione superiore expugnata. Porrò Hispania Romanis obstitit plus ducentis annis, sub Augusto primum perdomita. Insulæ duæ adiacent Hispaniæ Baleares, maior & minor, quæ hodie etiam inde Maiorica ac Minorica uocantur. Et Gadis in extremo oceano Herculi sacra. Item Herculis columna in Bætica, Calpæ.

DE GALLIA. Cap. XXV.

SEquitur Gallia post Pyrenæos montes, inter Hispaniam Germaniámque, & duo maria, Oceanum & mare nostrũ sita. Quam C. Cæsar, & ueteres omnes in partes tres diuiserunt, Aquitaniam, Celticam (quæ propriæ Gallia) & Belgicam. Aquitania à Celtis diuiditur Garumna flumine. Celtæ à Belgis flumine Sequana, Denique Belgæ à Germanis flumine Rheno. Hic enim est antiquus limes Gallorum & Germanorum apud omnes authores. Atque hæc diuisio fuit antiqua. Augustus autem Cæsar Aquitanis adiecit quicquid inter Garumnam & Ligerim amnes est populorum. Tum reliquos Celtas in Galliam Lugdunensem & Narbonensem diuisit, adiecta Narbonensi prouincia uetere, quam antea Romani tenuerant, quæque hodie adhuc nomen tenet. Hanc diuisionem posteriores secuti sunt Geographi, præcipue uero Ptolemæus. Eam nos quoque nunc prosequemur. Tertia Europæ tabula.

Aquitania igitur habet ab occasu oceanum Aquitanicum, à septentrione & ortu Lugdunensem Galliam, flumine Ligeri discretam, à me-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ridie partim Pyrenæos montes, partim Narbonensem Galliam.

Lugdunensis à septentrione oceanum Britannicum spectat, ab occasu partim oceanum, partim Aquitaniam iuxta dictos limites. Ab ortu Belgicam, diuisam ab ea flumine Sequana, à meridie Narbonensem Galliam.

Denique Belgica à septentrione Britanicum habet oceanum, ab occasu Lugdunensem, ab ortu Germaniam magnam, diuisam ab ea flumine Rheno, à meridie Narbonensem Galliam.

Postremo Narbonensis Gallia, à septentrione Lugdunensi ac Belgica concluditur, ab occasu Pyrenæis montibus ac Aquitania, ab ortu Alpibus, à meridie mari Gallico. Hic lectorem admonere uolumus, in descriptione Galliæ, quod ad loca attinet, plus tribuendum C. Cæsari, quàm Ptolemæo. Quippe Cæsar regionem peragrauit ac uidit. Fuit enim diligentißimus in locis describendis Cæsar. Porrò Ptolemæus id non egit ut omnia priuata loca ad amußim pingeret, sed ut regionum in genere ueram phantasiam ac formam oculis subijceret. Sequani igitur, Rauraci, Heluetij, Leuci, & Lingones, uiciniq; populi, nequaquam Belgis sunt adscribendi, sed Celtis: etiamsi aliter tradidit Ptolemæus. Item Dubis, quem Cæsar Alduasdubim uocat, Arar, & Rhodanus, non ex eisdem montibus originem ducunt. Nec Auenticũ, aut ciuitas Equestris, Sequanorum ciuitates sunt, etiamsi ita exhibuit nobis Ptolemæus: sed Heluetiorum, ut de Auentico Cornelius Tacitus lib. 17. docet. Hoc idem de ciuitate Equestri satis patet ex situ Heluetiorum, à Cæsare descripto. Gallorum omnium fortißimi (ait Cæsar) Belgæ, maximæ famæ Cæltæ. Cæsar totam Galliam decennio subegit, ait Strabo. Flumina Gallia habet oportunißima in utraq; maria, & nostrum & oceanum. Eam Franci, origine Germani, magna ex parte occupauere, præter Belgicæ maritimam oram, & eam qua Rhenum attingit: prætérque Lothoringos, & Heluetios, qui hodie Sabaudienses dicuntur. Vrbes habent principalem Lutetiam, olim Parisiorum oppidum, &

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Lugdunum nobile emporiũ. Belgæ hodie in Picardos, Flandros, Brabãtos, Hollandosq; diuisi sunt, & quosdam alios non ignobiles populos. Aquitani Gasconiæ hodiæ nomen retinent. Celtæ autem innumera nomina. Ex his multi sunt, qui Francis parent, sunt item qui non parent.

DE GERMANIA. Cap. XXVI.

Germania magna ab occasu Rhenum habet Galliásque, à septentrione Oceanum germanicum, à meridie flumen Danubium. regiones uero Rhætiam, Vindelitiam, Noricum, Pannonias duas, superiorem & inferiorem. Ab ortu Vistulam flumen, & Carpathum montem. In hac tam uasta ac magna natione, ex antiqua appellatione quatuor duntaxat populorum nomina mansere, Saxonum, Phrisiorum, Marcomannorum, & Sueuorum. Et Sueui quidem quondam ad Albim fluuium habitabant, patentissima regione, ut patet apud omnes authores. Cæterum Strabo etiam Sueuorum ad ortum Danubij meminit libr. 4. ad finem, ubi hodie quoque manet nomen. Marcomanni autem hodie uulgo Merrhenlandi dicuntur. Germaniæ maximus fluuius est Albis, ultra quem Romani non habuerunt imperium, ait Strabo libr. 7. Maxima sylua in ea Hercinia est, de qua Cæsar libr. 6. elegantissime disserit: & quæ hodie Nigra sylua dicitur, eiusdem caput est. Bacenis autem sylua longe alia est, uidelicet non longe ab Albi fluuio in Sueuis. Multi hodie Picearíam uolunt: quæ in Turyngis est. Tota hodie natio in multa regna & regulos diuisa est, nõ magno suo commodo. Vtitur autem fermè uetere lingua Germania, exceptis Bohemis, ac parte Poloniæ. Vrbes quoque in ea præclarissimæ, ut urbs Norica in umbilico propè Germaniæ, Ertphordia in Turyngis, Praga in Bohemis, Vratislauia in Silesiis, Lubecum in Cimbricæ Chersonesi isthmo, & reliquæ infinitæ. Quarta Europæ tabula.

DE RHAETIA, VINDELICIA NORICO, Pannonijs duabus, Illyri, & Dalmatia. Cap. XXVII.

Rhætia ab occasu Heluetijs, à septentrione Danubio & Germania, ab ortu Lyco flumine & Vindelicia, à meridie alpibus ter- Quinta Europæ tabula.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

minatur. Hæc natio non prorsus ita habet apud Strabonem, qui eam ad Comum usque extendit. Hi origine Thusci sunt, ut autor est Liuius lib. quinto ab urbe condita. Et lingua Thusca etiamnum apud Rhætos manet, quanquam non incorrupta, ut idem ait Liuius. Ipsi in tria fœdera scißi sunt, licet non eo omnino tractu, quem pingit Ptolemæus.

Vindelitia ab occasu Lyco & Rhætia, à septentrione Danubio & Germania, ab ortu Aeno & Norico, à meridie item alpibus clauditur. In ea præclarißima urbs Augusta Vindelicorum ad Lycum amnem.

Noricum ab occasu Aenum flumen & Vindeliciam, à septentrione Danubium & Germaniam, ab ortu Pannoniam superiorem, à meridie alpes habet. Hæ duæ nationes nunc nomen Bauariæ habent.

Pannonia superior ab occasu Noricum, à septentrione Germaniam & Danubium, ab ortu Pannoniam inferiorem, à meridie Illyrim habet. Hodie Austria & Stiria. Porrò in ea præclarißima urbs Vienna.

Pannonia inferior à septentrione Germaniam & Danubium, ab occasu Pannoniam superiorẽ, à meridie Liburniã siue Illyrim, & ab ortu Iazygas Metanastas habet. Hæc hodie sub Vngaris propemodum est.

Illyris, quæ eadem Liburnia (nam authores hæc duo nomina ferè cõfundunt) Item Dalmatia (quæ magis ad ortum ac meridiẽ à Ptolemæo non singulatim descripta, quanquam regionem singularem puto) à septentrione habent utranq; Pannoniam, ab occasu Histriam, ab ortu superiorem Mysiam, à meridie Macedoniam ac mare Hadriaticum. Tota hæc natio Sclauonia hodie uocatur, uulgo VVendenland.

DE ITALIA, CORSICA, SARDINIA, & Sicilia. Cap. XXVIII.

Sexta Europæ tabula.

HACtenus quæ libro III. apud Ptolemæum sunt regiones, nunc quæ libro III. Italia peninsula ab occasu Alpium iugis terminatur, ad Varũ usque flumẽ, & Tyrrheno pelago, quod etiã mare Thuscũ & inferum dicitur, à septẽtrione alteris alpium iugis, quæ Rhætiæ, atq; alijs

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

sequentibus nationibus imminent, ab ortu Hadriatico mari, quod nunc Venetum uocant, olim à Romanis Superum uocabatur, denique à meridie mari Siculo. Hæc omnium regionum præclarissima. Caput habet Rhomam, olim gentium dominam, & Tyberim amnem. Vrbes præterea præclarissimas, Insubrium Mediolanum, Venetorum Veronam, & urbem nouam, quæ nunc Italiæ clarissima est, Ligurũ Genuam, Thuscorum Florentiam, Campanorum Capuam, nec longe ab ea liberam quondam Neapolim. Per mediam Italiam mons Apenninus tendit, perinde atque spina per tergum hominis. Est in Italia togata Gallia iuxta Padũ ingens flumen, ad Rubiconem usque amnem, ubi uera Italia incipit. Hæc olim Gallia Cisalpina uocabatur, cum altera Gallia, uidelicet nostra, Transalpina, Comata, ac Bracata diceretur. Italiæ forma tibiæ demortui hominis adsimilis est.

Cyrnos, quæ & Corsica insula, ab occasu & septentrione mari Ligustico, ab ortu Hetrusco clauditur, à meridie mari quod inter ipsam ac Sardiniam iacet. Hæc insula est nunc sub Genuensium dominio. Laudatur hodie ex ea uinum.

Sardinia ab ortu habet Tyrrhenũ pelagus, à meridie Africũ, ab occasu & septentrione Sardoum. Hæc insula plantæ humani pedis adsimilis est.

Sicilia insula triquetra, ab occasu & septentrione mari Tyrrheno clauditur, à meridie Afro, ab oriente Hadriatico siue Ionio. Tria habet promontoria, unde & Trinacris à Græcis dicta, quorũ Pelorus septentrionem ac Italiam spectat, Pachynus ortũ, Lilybæũ meridiem & occasum. Ex Lilybæo quidã naues è Carthagnẽsiũ portu egrediẽtes uidere poterat, ut refert Valer. Max. lib. 1. non ita longe à fine. Itaq; quidã putãt Siciliã plus æquo remotã ab Africa in Ptolemæi descriptione. Strabo tamen lib. 17. ait Carthagnẽ distare à Lilybæo spacio milliũ stadiorũ ac quingentorum ferè, quæ cum Ptolemæi nõ omnino discrepat pictura. In hac insula mons Aetna incendio memorabilis, Syracusæ urbs, ac Messana. Sardinia ac Sicilia hodie sub ditione Hispanorum esse dicuntur.

Septima Europæ tabula.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

DE SARMATIA EVROPAE, TAVRICA Chersoneso, Iazygbus Metanastis, Dacia, duabus Mysiis, & Thracia. Cap. XXIX.

Octaua Europæ tabula.

SArmatia Europæ terminatur à septentrione oceano Sarmatico, ab occasu Vistula fluuio & Germania, à meridie Iazygibus Metanastis, Dacia ac Mysia inferiore, ab ortu Sarmatia Asiatica, fluuio Tanai, Mæotidéque palude. Hæc regio nostra ætate in multas regiones diuisa est, Poloniam, Rhußiam, Prußiam, Lituanicam, Liuoniam Moscouiam, Podoliam, Albam Rhußiam. Sarmatiæ maior pars, neque parua Germaniæ portio hodie sub uictoriosißimo principe SIGISMVNDO rege Poloniæ degit. Est in hac Borysthenes satis celebre flumen.

Nona Europæ tabula.

Taurica Chersonesus Mæotide palude, Cimmerio Bosporo, ac mari Euxino penè circundatur. Hodie minor Tartaria à quibusdam.

Iazyges Metanastæ terminos habent à Septentrione Sarmatiam Europæ, ab occasu & austro Germaniam & Pannoniam inferiorem, ab oriente Daciam, hodie Septem castra dicuntur, uulgo Sibenburg.

Dacia terminatur à septẽtrione Sarmatia Europæ, ab occasu Iazygibus Metanastis, à meridie Mysia superiore & Danubio, ab ortu Mysia inferiore & Danubio. Hanc hodie Transyluaniam uocant. Est autem longe alia ab ea, quam non rectè hodie Daciam uocant, cum sit Dania appellanda, uulgo Danmarkt, ad Cimbricam Chersonesum.

Mysia superior à septentrione habet Daciam, ab occidente Dalmatiam, à meridie Macedoniam, ab ortu Thraciam. In ea est Dardania. Hæc hodie Seruia dicitur.

Mysia inferior ab occasu habet Daciam, à Septentrione Sarmatiam in Europa, ab ortu pontum Euxinum, à meridie Thraciam & Aemum montem. Hic Danubius sex ostijs in pontum Euxinum effunditur. Hodie Valachia & Bulgaria.

Thracia à septentrione habet inferiorem Mysiam, ab occasu supe-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

riorem, à meridie mare Aegæum, ab ortu Bosporum Thracium, ac Propontidem. In hac Constantinopolis est, olim Byzantium.

Ad Thraciam & Hellespontum est proprie Chersonesus, ubi urbs Sestus, amore Herûs & Leandri clara.

DE MACEDONIA, EPEIRO, ACHAIA, EVboia, Peloponneso, & Creta insula. Cap. xxx.

Decima Europæ tabula.

MAcedonia limites habet à septentrione Dalmatiam, Mysiam superiorem & Thraciam, ab occasu Ionium pelagus siue Hadriaticũ, à meridie Epeirũ atq; Achaiam, ob ortu Aegæũ pelagus. Ea natio rebus gestis, & regũ nobilitate, præclarissima, præcipue nerò Alexandri Magni. In ea urbes quoq; præclarissimæ, Thessalonica, Philippi, Demetrias. Mõtes, Athos, Olympus, Ossa, Pelios, & Othrys. fluuij, Sperchius, Peneus, Axius & Strymon. Ptolemæus hanc latiorẽ facit quàm uetusta descriptio habet apud Liuium de bello Macedonico.

Epeirus à septentrione terminatur Macedonia, ab occasu & meridie mari Ionio siue Hadriatico, ab ortu Achaia. Montes in ea Acroceraunea & Pindus à Thessalis imminens. Ciuitates, Oricum, Ambracia, & Actiũ. Hæc natio à Romanis maximè uastata fuit, nobilis suo quondam Pyrrho rege. Insulam adiacentem habet Corcyram, olim Phæaceam dictam ut putant quidam, nobilem carmine Homeri, & Alcinoo rege, nunc Corfun nominant. Sunt & aliæ adiacentes insulæ, Ithaca Vlyssis patria, Cephaleniæ, & Echinades, ac Zacynthus.

Achaia ab occasu habet Epeirum, à Septentrione Macedoniam, ab ortu mare Aegæum, à meridie Hadriaticum, & Creticum pelagus. In hac sunt Athenæ disciplinarum altrix quondam, Delphi in Phocide oraculo Apollinis clari. Montes, Helicon, Parnassus, Cythæron, Hyemettus. Fluuius, Asopus. Regiones præclarissimæ, Aetholia, in qua Calydon: Bœotia, in qua Thebæ: ac Phocis, in qua (ut diximus) Delphi. Item Sunium promontorium. Achaiæ Eubœia ingens adiacet insula,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

hodie Nigra pont. In ea Chalcis ciuitas clara morte Aristotelis. Ea est iuxta Euripum è regione Aulidis portus Bœotiæ.

Peloponnesus limites habet à Septentrione Corinthiacum sinum, Isthmum, & Creticum pelagus. Ab occasu atq; meridie Hadriaticũ pelagus, ab ortu Creticũ mare. Hodie Morea dicitur. Hæc toto orbe peninsula maxime celebrata est, propter Mycenarum, Arguorum, Lacedæmoniorum, Sicyoniorum, Eliẽsium, Arcadum, Pyliorum, & Messeniorum imperium. Multæ horum populorum præclarissimæ urbes, multi principes celebrati, immensæ res gestæ, mõtes quoq; ac fluuij celeberrimi. Ab occasu Strophadas insulas habet duas, ab Austro Cythæra, ab ortu Salamina, & Aegynam maximæ famæ.

Creta insula ab occasu terminatur mari Hadriatico, à septentrione Cretensi, à meridie Punico, ab oriente Carpathio. Hac quoq; insula nulla sub cœlo magis celebrata, centum olim habebat oppida, ideoq; ab Homero ἑκατόμπολις dicta, hodie Candia. Item in Aegæo pelago insulæ sunt multæ, quædam ab situ uocantur Cyclades, quæ circa Delum in circulo positæ sunt. Reliquæ Sporades dicuntur, quòd undiq; per mare dispersæ sint. De his omnibus Plin. lib. 4. cap. 12. copiosissime. Hæ oẽs nationes, quas hoc capite enumerauimus, sub Turcarum imperio sunt.

AFRICA.

DE APHRICA, ET EIVS PARTIbus, ac primùm de Mauritanijs duabus, Africa minore, ac Numidia. Cap. XXXI.

SEquitur deinde Aphrica, altera mũdi pars, quã Ptolemæus. lib. 4 tabulis quatuor descripsit. Habet autẽ regiones duodecim, Mauritanias, Tingitanam ac Cæsariensem, Numidiam nouam, Aphricam proprie, Cyrenen, Marmaricam, Libyam, Aegyptum inferiorem.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Thebaida, Libyam interiorem, Aethiopiam supra Aegyptum, Aethiopiam omnibus his australiorem.

Mauritania Tingitana ab occasu habet oceanum occidentalem, ad septentrionem fretum Herculeum & Ibericum, usque ad Maluæ fluuij ostia, ab ortu Mauritaniam Cæsariensem, à meridie Getuliam & Libyam interiorem. In hac Ptolemæus duos Atlantes constituit, maiorem & minorem. Est in ea Tingis Cæsarea, & columna Herculis Alyba. Prima Africæ tabula.

Mauritania Cæsariensis ab occasu habet Tingitanam, à septentrione Sardoum pelagus usque ad Ampsagum fluuium, ab ortu Africam, à meridie Libycos montes & Getuliam. In hac Siphacis quondam regia, & Masæsyliorum regnum, quod postea in Masanissæ manus uenit.

Aphricæ latus occidentale, terminatur Mauritania Cæsariensi, & Ampsaga fluuio: septentrionale, pelago Aphricano: orientale, Cyrene: meridionale, desertis interioris Libyæ. In hac Carthago est pertinax in perniciem usque suam Romani imperij æmula. Est Vtica, ubi posterior Cato se occidit. Est & Numidia prouincia, quam suis quibusdam, sed non ita proprijs terminis descripsit Ptolemæus. In ea Cirtha regia ciuitas maxima, quanquam Ptolemæus eam Cirtesiorum faciat urbẽ. Multæ ante Aphricam insulæ sunt, & duæ Syrtes, maior & minor, impediti ac salebrosi sinus maris, Hæc tota cum duabus Mauritanijs natio, hodie Barbaria uocatur. Secunda Africæ tabula.

DE CYRENAICA, AC RELIQVIS nationibus Africæ. Cap. XXXII.

Cyrene ab occasu habet Syrtim magnam, ac Africam proprie, à septentrione Libycum pelagus, ab ortu Marmaricam, à meridie deserta Libyæ interioris. Ciuitates insignes inter cæteras sunt Beronice, Arsinoë, Ptolemais, Apollonia ac Cyrene. undè & Pentapolis dicta. Tertia Africæ tabula.

Marmaricã, Libyã, ac Aegyptũ, Ptolemæus non adeò accurate distinxit, quanquã Marmaricã ad Cyrenẽ ponit, deinde Libyam, postremo Aegyptum ad Asiam & sinum Arabicum. Hæ tres etiã natiões ad

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ſeptentrionem habēt Aegyptiacum pelagus, ad meridiem Aethiopiam ſupra Aegyptum. In Libya hac eſt Hammon oraculo Iouis clara ciuitas. In Aegypto inferiore Alexandria eſt metropolis, opus Alexandri Magni, & regum Ptolemæorum regia, deniq; noſtri Ptolomæi patria. Hæc Aegyptus Nilo quotannis irrigatur, fluuio totius orbis maximo, qui ſeptem hoſtijs in noſtrum mare exoneratur, ac Aegyptum inferiorem in literæ Δ formam ambit. Supra hanc Thebais regio eſt ad Nili ripas utrinque, ac undique propemodum montibus circundata. In ea multæ ac præclariſſimæ urbes, ut Thebæ centum portis, Homero celebratæ: quæ etiam διόπολις, de qua Iuuenalis,

Rari quippe boni, numero ſunt uix totidem quot
Thebarum portæ, uel diuitis hoſtia Nili.

Ad ſectionem Nili, ubi Δ efficit, Babylon eſt: atque paulo infra Tanis, ubi filij Iſraël priorem captiuitatem, de qua in Exodo, paſſi ſunt, ac Moſe duce per rubrum mare ſiue ſinum Arabicū in deſerta Arabiæ deducti, poſtea in terram ſanctam uenerunt.

Quarta Africæ tabula.

Libya interior terminatur à ſeptentrione duabus Mauritanijs, Africa atque Cyrene, ab ortu Aethiopia quæ ſupra Aegyptum eſt, ab occaſu oceano occidentali, à meridie Aethiopia omnibus his auſtraliore. Populi in hac celebres Garamantes, & Getuli. Aethiopia quæ ſupra Aegyptum eſt, terminos habet à ſeptētrione Aegyptum, Marmaricam, & Libyam: ab occaſu interiorem Libyam, à meridie exteriorem Aethiopiam, ab ortu Arabicum ſinum ſiue mare rubrum. In hac Meroe inſula eſt Nili, in qua diuus Matthæus prædicaſſe Euangeliū dicitur. Item Troglodytica natio & Aromatica.

Aethiopia omnibus his auſtralior, à ſeptentrione habet Libyā interiorem & Aethiopiā ſupra Aegyptū, ab occaſu & meridie Ptolemæo incognitā terram, ab ortu ſinū Barbaricum, quæ pars eſt oceani Indici meridionalis. In hac montes Lunæ ſunt, ex quibus Nili paludes originem trahūt. Extremū Ptolemæo cognitū Praſſum eſt promontoriū. uerū noſtra ætate tota hæc portio à Luſitanis inuēta eſt, ut poſtea exponemus.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

ASIA.

DE ASIA TERTIA PARTE MVNDI. CAPVT XXXIII.

ASiam magnã Ptolemæus tribus libris descripsit, quinto, sexto, & septimo: item 12. tabulis. Prouincias eius facit 48 quanquam in ultimo catalogo libri octaui apud eundem non usque adeo clarum est, num Pontum ac Bithyniã duas faciat regiones, an Galatiam ac Paphlagoniam: utræque enim illic binæ, quæ in quinto singulæ, nec distinctæ. Idẽ de magna Phrygia & Syria Caua dubitamus. Sũt autem in quinto hæ nationes, Pontus ac Bithynia, quæ proprie Asia dicitur, Phrygia magna, Lycia, Galatia, Paphlagonia, Pamphylia. Cappadocia, Armenia minor, Cilicia, Sarmatia, Asiatica Colchis, Iberia, Albania, Armenia maior, Cyprus insula, Syria caua, Phœnice, Palæstina Iudæa, Arabia petræa, Mesopotamia, Arabia deserta, Babylonia. In sexto hæ sunt nationes, Aßyria, Susiana, Media, Persis, Parthia, Carmania deserta, Carmania altera, Arabia felix, Hircania, Margiana, Bactriana, Sogdiana, Sacæ, Scythia intra Imaum montem, Scythia extra Imaũ montem, Serica, Aria, Paropamisus, Drangiana, Arachosia & Gedrosia. In septimo libro sunt hæ, India intra Gangem fluuium, India extra Gangem, Sinarum regio, & Taprobane insula.

DE PONTO AC BITHYNIA, ASIA PROprie, Lycia, Galatia ac Paphlagonia, Pamphylia, Cappadocia, Armenia minore & Cicilia. Cap. XXXIIII.

POnti ac Bithyniæ termini sunt ab occasu Thracius Bosporus & Propontidis pars, à septentrione pontus Euxinus, ab ortu Galatia, à meridie regio quæ proprie Asia. In ea sunt urbes præclaræ Chalcedon, Nicea ac Nicomedia.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quæ proprie Asia dicitur, habet à septentrione Bithyniam, ab occasu Propontidem, Hellespontum, ac Aegæum pelagus, quod ijs in locis Icarium ac Mirtoum dicitur. à meridie Rhodiense pelagus, ab ortu Lyciam, Pamphyliam, ac Galatiã. Sed notandum regionẽ quæ proprie Asia dicitur, apud Ptolemæum comprehendere Phrygiam magnam ac Cariam. Præterea esse in ea Mysias duas, maiorem ac minorem. Phrygias item duas, maiorem & minorem, & hanc quidem dici Troiadem, in qua Ilium ac Ida mons. Denique in ea esse Aeolida, Ioniam, ac Dorida regiones. Est autem hæc natio abunde apud omnes authores celebrata urbibus præclarissimis. Præterea fluminibus ac montibus innumeris. Carum etiam nomẽ in militia clarum est, Lydorum uerò in diuitijs. Hæc hodie cum adiacentibus regionibus magna Turcia dicitur.

Lycia terminatur ab occasu & septentrione regione, quæ proprie Asia dicitur, ab ortu Pamphylia, à meridie mari proprio. In ea Xanthus flumen, ac Patara urbs.

Galatia limites habet ab occasu Bithyniam & partẽ Asiæ proprie, à meridie Pamphyliam, ab ortu Cappadociam, à septentrione pontum Euxinum. In hac Paphlagonia est ad pontum Euxinum. Item ciuitas Synope, & extrema Carambis, fluuius Halis, Lydij olim ac Medici imperij discrimen. Galatæ à Celtis oriundi sunt, quos Græci Galatas, Latini Gallos dixerunt. Galatarum linguam ait D. Hieronymus suo tempore fuisse similem Treuirorum. Ad hos D. Paulus scripsit.

Pamphylia terminatur ab occasu Lycia ac Asia, à septentrione Galatia, ab ortu Cilicia & Cappadocia, à meridie Pãphylico mari. In hac sunt Perga & Attalia ciuitates, quarũ mẽtio est in Actis Apostolorũ.

Cappadocia terminatur ab occasu Galatia, à meridie Cilicia, ab ortu Armenia minore, & supernè etiam maiore, à septentrione ponto Euxino. In hac flumen est Termodon. Item ciuitates maritimæ duæ, Trapezus & Temiscyra. Item Amaseia Strabonis patria,

Armenia minor à septentrione & occasu habet Cappadociã, ab ortu

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Armeniã maiorẽ, distinctã ab ea Euphrate flumine: à meridie Ciliciam.

Cilicia terminatur ab occasu Pamphylia, à septentrione Cappadocia & minore Armenia, ab ortu Ammano monte, à meridie mari Ißico siue Cilicio. In hac fluuius Cydnus, qui Tharsum urbem præclarißimã perluit D. Pauli patriam. Hactenus Chersonesi regiones enumeratæ sunt quam minorem Asiam uocamus. Habet autem insulas circumquaq; adiacentes. Et Troas quidem, Tenedon, & Lesbon: Lydia uerò Chium: Ionia autem Icarum, & Samum. Denique Caria Con, Doris Carpathũ, Lycia Rhodum, omni ætate claram insulam.

DE SARMATIA IN ASIA, COLCHIDE, Iberia, Albania, & Armenia minore. Cap. XXV.

Sarmatia Asiatica terminatur à septentrione terra incognita Ptolemæo, ab occasu Sarmatia Europæ, Tanai fluuio, Mæotide palude ac Cimmerio Bosporo: à meridie Euxino mari, Colchide, Iberia ac Albania: ab ortu Scythia intra Imaum montẽ, & mari Caspio. In hac sunt Amazones, montes Hyperborei, & Caucasus, Mithridatis regio, Alexandri columnæ. Et Turci, qui corruptè in omnibus Ptolemæi codicibus Thusci leguntur. Hæc hodie Tartaria dicitur. Hic etiam notandum quas Ptolemæus duas Sarmatias facit, eas alios authores Scythias nominare. Ac de alijs duabus Scythijs uel nihil, uel parum tradidisse, tametsi omnes septentrionis populos Scythas nominant paßim. Secũda Asiæ tabula.

Colchis habet à septentrione Sarmatiam in Asia, ab occasu pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam, ab ortu Iberiam. In ea Phasis flumẽ, & urbs Dioscurias. Ex ea Medea cũ Iasone profugit in Græciã. Tertia Asiæ tabula.

Iberia undiq; mõtibus septa, terminatur à septentrione eadẽ Sarmatia, ab occasu Colchide, à meridie maiore Armenia, ab ortu Albania.

Albania habet à septentrione eandem Sarmatiam, ab occasu Iberiam, ab ortu mare Caspium siue Hyrcanum, à meridie Armeniam maiorem. In his regionibus cum Mithridate rege Ponti bellauit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pompeius. Aiunt & in ea diuum Barptolemæum cõcionatũ uerbũ dei.

Armenia maior terminatur à septentrione Colchide, Iberia, ac Albania: ab occasu minore Armenia ac Euphrate, parte etiam Cappadociæ: ab oriente mari Caspio & Media: à meridie Mesopotamia, atque Assyria. In montibus Armeniæ post diluuium arca Noe consedisse dicitur Gene. cap. 8. Quidam etiam addunt in Gordiæis montibus. Euphrates in ea oritur, & Araxes, & Tigris, fluuij celeberrimi.

DE CYPRO INSVLA, SYRIA, ATQVE eius partibus, Phœnice, Caua Syria, Palæstina Iudæa, Arabia Petræa, Mesopotamia, Arabia deserta, ac Babylonia.

CAPVT XXXVI.

Quarta Asiæ tabula.

CYprus insula ab occasu pelagus habet Pamphylicum, à meridie mare Aegyptiacum, ab ortu Syriacum, à septentrione Cilicium. Hæc insula Veneri quondam sacra fuit. Habet urbes Paphos duas, ueterem ac nouam, & Salamina.

Syria terminatur à septentrione Armenijs, ab occasu Syriaco pelago, à meridie Iudæa Palæstina, ab ortu Arabia deserta, Mesopotamia, ac flumine Euphrate. Natio mire celebrata in Iudæorum scriptis. Sub ea Phœnice comprehenditur, & Syria Caua, siue Cœle, quam non rectè uocant Curuam. Antiochiam habet ad Orontem fluuiũ, nominatissimam urbem in Actis Apostolicis. Item Tyrum ac Sydonem, Seleuciam, Damascum. Montes, Carmelum, Lybanum, & Antilybanum.

Palæstina Iudæa pars Syriæ, habet à septentrione Phœniciam, ab ortu Syriæ partem, à meridie Petræam Arabiam, ab occasu Syriacum pelagus. In hac Hierosolyma, Cæsarea Stratonis, Ioppe, nunc Iaphet. Multæ item aliæ in sacris literis nominatæ urbes. Ipsa etiam Samariam complectitur ac Galilæam. In ea Iordanis fluuius, qui Genesar lacum effundit. Ptolemæus etiam Tiberiadis addit lacũ, qui neq; apud Pliniũ, neque apud Stranonẽ habetur, sed Tiberias oppidũ ad Genesaritidẽ la-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

DE REGIONIBVS EXTRA PTOlemæum. Cap. XL. & ultimum.

QVæ extra Ptolemæi descriptionem sunt regiones, non ita certis authoribus traditæ sunt, nec etiam tanta diligentia ac arte descriptæ. Ab occasu quicquid rerum ultra Hispanias, ac insulas fortunatas est, totum Ptolemæo incognitum fuit. A septentrione quicquid ultra sexagesimumtertium latitudinis gradum, ubi Thyle locatur ultima: à meridie quicquid ultra decimum sextum gradum latitudinis Austrinæ: ab ortu quicquid ultra centesimum octogesimum gradum: quæ omnia in generali tabula apud Ptolemæum facile est conspicere. Extra Ptolomæum.

Porrò ad occidentem terra est, quam Americam uocant, longitudine octoginta fermè graduum. Duæ insulæ Spagnolla & Isabella: quæ quidem regiones secundum littora ab Hispanis lustratæ sunt, Columbo Genuensi, & Americo Vesputio eius nauigationis ducibus. Sunt qui putent tempore Cæsaris Augusti eam terram fuisse notam, atque Maronem libro sexto Aeneidos de ea hæc protulisse carmina,

Iacet extra sydera tellus,
Extra anni solisq; uias, ubi cœlifer Atlas
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Hoc de Aethiopia Maurorum Seruius intellexit. Landinus autem nullam Aethiopiam extra Zodiacum iacere contẽdit. Itaque ipse exponit, extra, id est, penè extra. Porrò Donatus solem pro die, annum pro nocte positum ait. Nos rem incertam iudicio lectoris relinquimus.

A septentrione Islandia insula est, Grienland, Pilappenland, Noruegia, Suedia, quæ uere Gothia. Hæc triplex est, orientalis, occidentalis, & meridionalis. Gotlandia insula, Scania insula, quã hodie Selandiam uocant. At Plinius libro quarto capite decimoquarto. Scandinauiam uocasse uidetur, aut saltem uicinam Daniam: ait enim ab incolis nominari alterum mundum, quippe quæ etiâmnum incompertæ est ma=

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

gnitudinis.

Ad ortum maxima pars Asiæ post centesimum octogesimum longitudinis gradum à nostris Geographis adijcitur: In qua immensa regna, ingentia flumina, multáque alia dictu miranda. Adpingunt insulam Zypangri ad extremum orientem. Iauam maiorem & minorem, & quasdam alias insulas, non certa tamen designatione.

Ad meridiem nostra ætate Madagascar pingitur, in eo loco ubi Ptolemæus Menuthiam insulam libro quarto capite ultimo posuit: præterea maxima portio Africæ ab Hispanis lustrata, itinere illo, quo Calecutium feruntur. Porrò oceanum Indicum meridionalem à Prasso promontorio Aphricæ ad Cattigaram usque Sinarum stationem, totum inclusum terra Ptolemæus existimauit, quemadmodum mare Caspium, quod quidem omnes antiqui Geographi oceani septentrionalis partem putarunt. Sed illud Indicum nunc repertum est, non terra inclusum, sed ab meridionali Oceano esse.

Quarta Asiæ tabula.

FINIS.

EPILOGVS.

Habetis hic candidi lectores, meas de habitabili terra lucubrationes, quas utinam tam gratas uobis esse sentiam, quàm sunt prompto ad publicam studiosorum utilitatem animo compositæ. Quòd si fortunatam hanc æditionem uidero, dabo fidelem operam, ut aliquando & limatiores & locupletiores in publicum emittantur: ac alia item nostra, quæ studiosis non inutilia fore existimamus. Valete.

PARISIIS
EXCVDEBAT IO. LODOICVS TILETANVS.
1542.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cinquecentina

n. 181
24

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

27

orario antico del Gesuiti
www.fondolibroantico